

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Gheorghe VĂDUVA

ASPECTE MILITARE ALE ABORDĂRII OPERAȚIEI PE BAZĂ DE EFECTE

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS
- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
București, 2008

ISBN 978-973-663-671-4

CUPRINS

Introducere	7
Capitolul 1 Filosofia și fizionomia efectului	9
1.1. Arhitectura efectului	10
1.1.1. Generarea și regenerarea efectului	11
1.1.2. Sfera de cuprindere și conținutul efectului	13
1.1.3. Caracteristicile efectului.....	16
1.1.4. Efectele efectului.....	17
1.2. Tipologia efectului	19
1.2.1. Efecte planificate	20
1.2.2. Colaterale	22
1.2.3. Spontane.....	23
1.2.4. Imprevizibile	24
1.2.5. Paradoxale.....	25
1.2.6. Complexe.....	25
1.2.7. În lanț.....	26
1.2.8. În cascadă	27
1.2.9. Haotice.....	28
Capitolul 2 Operația bazată pe efect	30
2.1. Suportul clausewitzian al EBO	32
2.2. Suportul pragmatic al operației bazată pe efect.....	53
2.2.1. Filosofia pragmatică și EBO	54
2.2.2. Analiza pragmatică și EBO	58
2.3. Principii și caracteristici ale operației	68
2.3.1. Principii ale EBO.....	69
2.3.2. Caracteristici ale EBO.....	70
Capitolul 3 Dimensiunea militară a Operației Bazată pe Efect	71
3.1. RMA și EBO	73
3.1.1. Determinări militare ale EBO	74

3.1.2. Transformarea militară și EBO	75
3.1.3. EBO și inducerea efectului	77
3.2. Caracteristici militare ale EBO	78
3.2.1. EBO, apărarea națională și apărarea colectivă.....	78
3.2.2. Expediționarismul și EBO.....	80
3.2.3. EBO și reacția rapidă	81
3.2.4. Efectul militar al EBO	82
Concluzii	83
Anexe	84
Anexa nr. 1 Fizionomia Operației Bazată pe Efect	85
Anexa nr. 2 Fizionomia militară a efectului	86
Anexa nr. 3 Efectul militar complex al EBO.....	87
Anexa nr. 4 Fizionomia dinamică a unui oplan EBO.....	88

Military aspects of approaching the Effects Based Operation

Introduction • The philosophy and the physiognomy of effect * The effect's architecture * The effect's typology • The Effect Based Operation * The Clausewitzian support of EBO * The pragmatic support of EBO * The operation's principles and characteristics • The military dimension of the Effects Based Operation * RMA and EBO * The military characteristics of EBO • Conclusions • Annexes.

The Effects Based Operation (EBO) or the Effect Based Approach to Operation (EBAO) is a new concept, generated by an action's philosophy, by a pragmatic philosophy and manifests by placing the effects, actions and causes in the same plan, in complex interaction and inter-determination relations.

EBO does not mean only a more realistic and interesting rename of some operations present since the apparition of wars and military conflicts, but a construction of a new concept by the analysis' means, the effective action and knowledge.

We may state that the approach based on knowing the operations' effects is part of what some analysts consider to be a cognitive war, situating this new and unpredictable element within the space of some chaotic evolutions, which skip or may effectively skip out of control and may generate chain reactions, determining some unimaginable disasters.

The EBO concept, far from being a simple artefact for strategic planning, that is a new type of planning the operation (*oplan*), is the most direct way to be aware of the unpredictable evolutions and to try a configuration of a control system by the constitution of some pivots or some factors for turning into effective the actions. Or, as it is well-known, this cannot be

achieved but by knowledge, evaluation, forecasting the dynamics of effects and putting into practice a flexible system for control and their influence, therefore, influencing the causal relations and determinations.

EBO concept belongs to the American strategic thinking. This is how some ideas are in the field of the military action, ideas shaped by the beginning of the 20th century, by some Fathers of an American philosophical current – Charles Sander Peirce, William James and John Dewey, called pragmatism.

The novelty brought by the EBO concept consists in turning into flexible and dynamic the strategic reflection, in the ability of the military theoretician, the commander, the General Staff and the HQ to understand the chain of effects, and, on that, the difference between certainty and doubt, between what may be predictable and the possibility of unpredictable in the military action.

Such a vision excludes the arbitrary from the operation and introduces the realism, caution, the controlled certainty and the good measure.

INTRODUCERE

Orice acțiune umană care se dorește a fi eficientă pornește și trebuie să pornească de la efect. Dintotdeauna a fost așa și, probabil, totdeauna va fi așa. Cunoașterea și anticiparea efectului este, fără îndoială, una dintre cele mai semnificative realizări ale condiției umane. Efectul este foarte important pentru acțiunea umană, dar nu toată lumea înțelege același lucru prin noțiunea efect. Efectul poate însemna un rezultat planificat și dorit, un obiectiv atins, un scop realizat. Dar mai poate însemna și altceva. Mai poate însemna mulțimi de rezultate nedorite și neașteptate, unele acceptabile, altele inacceptabile, poate chiar periculoase, unele cunoscute, altele necunoscute, unele cognoscibile, altele necognoscibile, evoluții în lanț sau în cascadă, cu bifurcații aleatoare, multiplicări necontrolate sau necontrolabile, noi suporturi pentru noi acțiuni, distrugerii sau construcții flexibile etc.

Operațiile bazate pe efecte (Effects-Based Operations – EBO) sau Abordarea Efectelor ca Bază a Operațiilor (EBAO) reprezintă o nouă modalitate de cunoaștere, înțelegere și materializare a problematicii efectelor în operațiile militare și civil-militare. Această modalitate de a privi și trata operațiile militare și civil-militare nu reprezintă chiar o noutate, dacă avem în vedere viziunea simplificată, chiar simplistă, asupra acestora. Nu este însă vorba de o fațadă nouă pentru o casă veche, ci efectiv de o filosofie mult mai complexă și mult mai profundă în ceea ce privește operațiile.

Trecerea de la viziunea tradițională asupra operațiilor militare la noua viziune este cumva asemănătoare cu trecerea de la geometria euclidiană a planurilor și spațiilor ideale la geometria analitică și diferențială a spațiului real, a spațiului imperfect, cu denivelări și schimbări în timp, așa cum este el în lumea reală. Cunoașterea înțelegerea și folosirea Operațiilor Bazate pe Efecte apelează la renunțarea la modelele lineare,

simple și lipsite de detalii, specifice unui determinism simplificat și chiar simplist – cauză-efect – și abordarea realistă a complexității acestora, adică a universului extrem de sensibil și de flexibil al efectelor și lanțurilor de efecte și a evoluției imprevizibile a acestora.

Prezentul studiu urmărește să aducă în atenție principalele elemente care țin de filosofia și fizionomia acestor operații, de dinamica aspectelor militare și civil-militare. În noile condiții deschise de rețelele informații, intelligence, supraveghere, cercetare, recunoaștere – I2SCR, de rețelele C4, de dezvoltare a unor platforme de luptă și a unor sisteme de arme de mare precizie, conectate la rețea, precum și de evoluția extrem de periculoasă a armamentului strategic, îndeosebi a celui nuclear, a celui neletal și a celui neconvențional, fiecare operație, indiferent de scopurile și obiectivele fixate, constituie un complex de acțiuni militare și civil-militare de mare risc, cu desfășurări complicate, periculoase și, din ce în ce mai mult, cu efecte complexe și, adesea, imprevizibile.

Caracteristica principală a noilor tipuri de operații nu este găsirea drumului cel mai scurt pentru înfrângerea inamicului, ci controlul permanent al efectelor. Dar, pentru a putea fi controlate și a se lăsa controlate, efectele se cer, mai întâi, cunoscute.

CAPITOLUL 1

FILOSOFIA ȘI FIZIONOMIA EFECTULUI

Efectul se definește ca eveniment condiționat, cauzat de un alt eveniment condiționat sau ca urmare a unuia sau mai multor evenimente care-l preced și care-l generează. Dar, din nimic, nimic nu se face. *Ex nihilo nihil*. Fiecare eveniment are una sau mai multe cauze, fiecare cauză produce unul sau mai multe efecte, un lanț de efecte, o mulțime de efecte sau o cascadă de efecte. Nu știm dacă efectele sunt mai importante decât cauzele care le generează. Știm însă precis că trăim într-o lume a efectelor de tot felul și că încercăm mereu să înlăturăm cauzele acționând asupra efectelor. De cele mai multe ori, aceste acțiuni rămân fără rezultate, întrucât, se știe foarte bine, nu schimbi cu nimic stejarul dacă-i distrugi una sau mai multe ghinde. Nu distrugi sistemele și procesele de generare a uraganelor, dacă ridici diguri în calea apelor și realizezi infrastructuri care să reziste la undele de șoc al vânturilor nebune. Nici nu previi furtunile și valurile uriașe, dacă biciuiești marea pentru că ți-a scufundat corăbiile. Dar oamenii au acționat dintotdeauna asupra efectelor. Pentru că numai acestea sunt vizibile, palpabile și măsurabile. Un glonț poate răni sau ucide un om. Medicul vindecă rana, distruge urmele glonțului, dar, prin aceasta, nu distruge și arma din care s-a tras și nici nu schimbă voința celui care a tras.

Efectele nu sunt doar colecții de rezultate ale unor acțiuni. Nici acțiunile nu sunt doar modalități de a produce doar efecte dorite. Există sisteme de interacțiuni complexe și complicate între universul cauzelor, cel al acțiunilor și cel al efectelor, iar studierea, cunoașterea și înțelegerea lor reprezintă una dintre funcțiile cele mai de preț al inteligenței umane.

1.1. Arhitectura efectului

Progresele tehnologice din anii 1970-1980 au permis realizarea multor obiective, altădată fanteziste, cu privire la bătaia și precizia armelor, ceea ce a facilitat un nou concept tehnologic și informațional privind sistemele de arme și strategia mijloacelor. Pe această bază și sub presiunile politice și sociale privind reducerea costurilor operațiilor militare, mai ales a celor în vieți omenești, au fost regândite și reanalizate toate problemele legate de operațiile militare.

Tehnologiile de vârf, tehnologia informației, rețeaua și noile tipuri de provocări, pericole, amenințări și vulnerabilități, precum și noile riscuri asociate acestora au condiționat unele cerințe specifice privind dinamica efectelor.

Au apărut sisteme de arme cu totul noi – armele de mare precizie, rachetele de croazieră cu bătaie lungă, avioanele fără pilot, armele nonletale etc. – precum și sisteme I2SCR distribuite în toată lumea, pe orizontală și pe verticală, din spațiul subterestru sau submarin până în Cosmos, care au creat posibilitatea de a cunoaște perfect inamicul sau zonele de criză, de a planifica și desfășura rapid acțiuni care să producă inamicului pierderile dorite, cu cât mai puține efecte colaterale, precum și capacitatea de a crea, la momentul voit, perturbații locale, permanente sau temporare, atât la nivel tactic, cât și la nivel operativ, care să permită cucerirea și menținerea inițiativei și dominanței informaționale și strategice (atacuri paralele, în timp foarte scurt, asupra unui larg evantai de obiective, cu scopul de a maximiza șocul și dezorganiza sistemele adverse, făcând imposibilă folosirea lor în timp util).

La acestea se adaugă invizibilitatea unor mijloace de atac, folosirea unor instrumente deosebit de eficiente de analiză a efectelor colaterale și dezvoltarea unor sisteme de arme cu funcții și caracteristici adaptabile spațiului luptei sau mediului de confruntare. Comandanții au, de-acum, posibilitatea să

„vadă”, în timp real, întregul spațiu al luptei, cunoască și să gestioneze efectele acțiunilor proprii, precum și pe cele ale acțiunilor inamice.

Cunoașterea efectului devine o direcție importantă – cea mai importantă – în noua filosofie a războiului și a gestionării crizelor și conflictelor, îndeosebi a celor armate. Și chiar dacă o astfel de nouă filosofie a acțiunii și operației militare bazată pe efecte – deși, în anumite privințe, este veche de când lumea – se află abia în faza de construcție dinamică sau de transformare, iar configurația este încă discutabilă, nu încapă nicio îndoială că ne aflăm în fața unui nou concept, care-și are originea în trecut și esența în viitor.

1.1.1. Generarea și regenerarea efectului

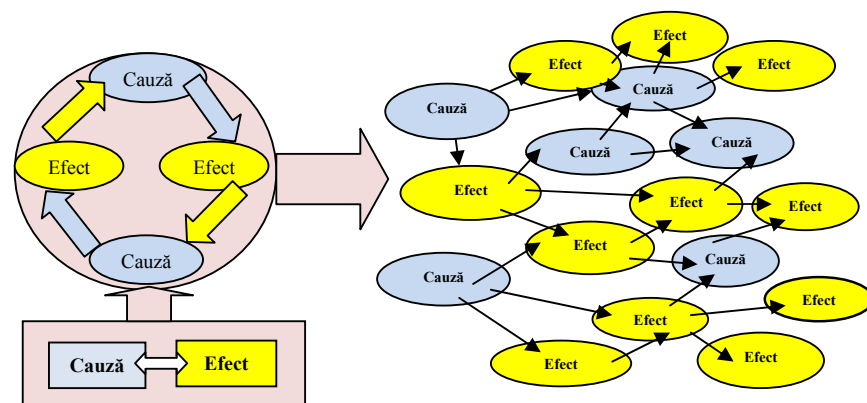
Tehnologia informației și comunicațiilor, la care se adaugă infrastructurile realizate în acest sens, a generat o serie de efecte în lanț sau în cascadă, care au schimbat complet nu doar realitatea fizică a sistemelor și proceselor aflate în relații de colaborare, de indiferență sau de conflict, ci și realitatea comunicării și cunoașterii. Dezvoltările ulterioare au luat direcții neprevăzute, chiar imprevizibile. Au apărut sute de rețele și de sisteme descentralizate, cu mii de noduri de rețea, capabile să genereze schimburi interactive de informații la scară planetară. Calculatorul conectat la rețea a devenit instrumentul de bază al fiecărui om, unealta cea mai importantă care produce, practic, toate „muncile”, de la căutarea informației la analiza evenimentelor, fenomenelor și proceselor, de la informație la cunoaștere.

Trăim într-o lume a efectelor complexe și complicate, în care se impun din ce în ce mai mult, pe de o parte, *efectul informațional de seră* – ceea ce duce la accelerarea și chiar la deformarea informației, sub cupola aparent deschisă dar extrem de densă a comunicării permanente și accelerate – și, pe de altă

parte, *efectul de rețea*, care generează un lanț de efecte în cascadă, cu bifurcații greu de înțeles și de controlat, dintre care cele mai importante par a fi dependența de rețea, sindromul Internet și alienarea cibernetică.

Acțiunile militare se înscriu și ele în această nouă filozofie de rețea – există deja un concept de Război bazat pe Rețea (RBR), care s-a aplicat în bombardarea Iugoslaviei, în războiul din Irak și în cel din Afganistan – și un sistem de acțiuni și de operații de răspuns la crize, de gestionare a crizelor și conflictelor armate, de menținere a păcii, postconflict etc., prin care se creează noi coordonate de sistem și de proces ale conflictualității lumii și noi cerințe și exigențe ale comportamentului statelor și populațiilor.

Toate acestea sunt efecte care produc efecte, iar universul și dinamica lor ridică probleme foarte serioase și foarte complexe privind relațiile internaționale, menținerea păcii și controlul conflictualității. Ciclul cauză-efect-cauză-efect se sparge și nu mai este posibilă punerea lui sub control.

Relațiile cauză-efect devin nelineare, chiar haotice și, de aceea, identificarea și preconizarea efectelor devin foarte

importante, întrucât efectele sunt cele care configurează sistemele și procesele care modelează relația inversă, adică cea spre mulțimea cauzelor. Dar și cauzele, la rândul lor, sunt foarte flexibile și, deci, foarte des schimbătoare.

1.1.2. Sfera de cuprindere și conținutul efectului

Efectul¹ este un punct dintr-o evoluție, un rezultat, o stare, o impresie, o consecință, o urmare, o desfășurare mai mult sau mai puțin previzibilă. De regulă, nu punem efectul înaintea cauzei, dar nici nu-l putem rupe de cauza care l-a generat. Nu există cauză fără efect, nici efect fără cauză. Dar o simplă afirmație a sensului unic cauză-efect nu este suficientă. Uneori, este posibil ca și efectul să-și influențeze cauza, chiar să-și genereze sau să-și regenereze cauza. Cauza și efectul formează un tot, dar, în cazul operațiilor bazate pe efecte, un tot de tip special. Spunem așa, întrucât, dincolo de modul cum sună și de suportul oarecum misterios (efectul rămâne totdeauna o surpriză și chiar un mister), ca și de dimensiunea oarecum pleonastică a afirmației, în construcția unei operații, efectul trebuie pus înainte.

În mod obișnuit, o operație militară sau civil-militară se constituie fie într-o activitate specifică războiului, conflictului armat, procesului de gestionare a crizelor și conflictelor armate, menținerii sau impunerii păcii etc. Există operații care compun o bătălie – cum ar fi operația ofensivă și cea defensivă, de nivel

¹ **EFÉCT**, *efecte*, s.n. **1.** Fenomen care rezultă în mod necesar dintr-o anumită cauză, fiind într-o legătură indestructibilă cu aceasta; rezultat, urmare, consecință. ◇ Expr. *A-și face efectul* = a da un anumit rezultat, a avea consecința scontată. **2.** Impresie produsă de cineva sau de ceva asupra cuiva. ◇ Loc. adj. *De efect* = care atrage atenția, care produce o impresie puternică. ◇ Loc. vb. *A face efect* = a impresiona. ◇ (În sintagma) *Efect sonor* = efect produs prin mijloace electroacustice sau electronice sugerând ascultătorului senzația unui sunet real sau oferindu-i sonorități inedite. **3.** (Concr.; la pl.) Bunuri mobile. ◆ *Îmbrăcăminte militară, echipament*. **4.** (La pl.) Valori negociabile (emise de stat), hârtii de valoare. *Efecte de comerț. Efecte publice*. – Din lat. **effectus** (cu sensurile fr. *effet*) **Sursa: DEX.**

strategic sau operativ –, operații în lanț sau lanțuri de operații, dar și operații independente, unele cu caracter multinațional, altele pregătite și duse de comandamente ale NATO, de Statul Major Militar al UE sau de forțele armate ale unor state naționale. Există, de asemenea, operații întrunite, operații integrate, dar și operații terestre, aeriene, maritime, informaționale, psihologice, mediatice, umanitare, de salvare, de sprijinire a țării-gazdă, de interdicție, de blocare, de descurajare, de intervenție la calamități și dezastre etc.

Fiecare operație este definită în funcție de:

- scopul urmărit (fixat);
- obiectivul sau obiectivele de nivel strategic, operativ și tactic;
- forțele care participă la pregătirea și desfășurarea ei;
- aria de desfășurare și de extindere;
- efectele propuse;
- efectele realizate.

Oricare operație cunoaște cel puțin patru etape:

- pregătirea;
  - desfășurarea;
  - reconfigurarea dinamică;
  - reevaluarea și continuarea.
- În *etapa de pregătire* sunt necesare cel puțin următoarele:
- o decizie politică, în legătură cu scopul politic, obiectivul politic, limitele angajării și resursele alocate;
  - un sistem de acțiuni naționale, de alianță de coaliție etc. politice, diplomatice, economice, mediatice, informaționale și de altă natură, pentru crearea, evaluarea permanentă și optimizarea cadrului complex, multidimensional flexibil necesar desfășurării operației;
  - o decizie strategică, prin care se fixează obiectivul sau obiectivele strategice, forțele, mijloacele, acțiunile și resursele necesare, concretizată, de regulă, printr-un plan strategic al operației; *oplan*;

- un sistem de acțiuni de detaliere a *oplan*.

Desfășurarea operației implică, practic, toate nivelurile acțiunii militare sau civil-militare (strategic, operativ și tactic), dar și pe cele politice și diplomatice, și începe chiar din etapa de pregătire a acesteia. Desfășurarea oricărei operații conține, de asemenea, în funcție de valoare și specificul acesteia, mai multe etape sau subetape, dintre care cele mai importante, după opinia noastră, sunt următoarele:

a. Etapa (subetapa) operativă:

- proiecție forței;

- materializarea acordului ferm de colaborare detaliată cu țara-gazdă sau cu beneficiarul operației;

- realizarea dispozitivului (dispozitivelor).

b. Etapa (subetapa) tactică:

- planificarea acțiunilor tactice;

- stabilirea cursurilor acțiunilor;

- desfășurarea propriu-zisă, în limitele mandatului, directă și indirectă, în cooperare internațională, împreună cu forțele legale ale țării-gazdă, a acțiunilor tactice, cu protecția forței, a populației, mediului și valorilor;

- corectarea erorilor.

c. Gestionarea efectelor:

- identificarea, cunoașterea și evaluarea efectelor;

- formularea lecțiilor învățate;

- introducerea învățămintelor în *oplan*-urile viitoare sau în cele curente etc.

Ca atare, în cazul EBO, *oplan*-urile încep cu efectele (*Anexa nr. 3*), dar nu doar ca rezultate dorite și așteptate, ci mai ales ca elemente de sistem, cu funcții complexe, inclusiv de influențare și chiar de configurare și reconfigurare a cauzelor și acțiunilor. Cu alte cuvinte, în EBO, efectele sunt aduse în același plan cu cauzele și acțiunile, cu scopurile, obiectivele, forțele, mijloacele și resursele, atât pentru evaluarea relațiilor și

interdependențelor, cât mai ales pentru înțelegerea complexității, a dinamismului, a determinărilor de sistem și de proces.

Sfera de cuprindere a efectului devine mai flexibilă, chiar fluidă, întrucât include nu doar rezultatul unei acțiuni, ci și acțiunea ca atare, cu toate componentele și relațiile lineare, care duc la un anumit rezultat, dinainte cunoscut, vizat sau prognozat, dar și la altele, ce nu pot fi înțelese, analizate și optimizate decât în context.

Conținutul efectului privește întreaga sferă de cuprindere a acestuia și identifică, evaluează și modelează relațiile dintre componente, nu doar ca stare, ci mai ales ca dinamică.

1.1.3. Caracteristicile efectului

Principalele caracteristici ale efectului, în cazul EBO, rezultă din conținutul special al acestui tip de operații, din apropierea, până foarte aproape de contopire (fără a se atinge însă acest prag), a nivelurilor politic, strategic, operativ și tactic.

Efectul, ca bază de susținere și ca factor determinant al configurației și dinamicii EBO are, după evaluarea noastră, următoarele caracteristici:

- transformarea efectului-rezultat în efect-pivot;

- creșterea interdependențelor din efect;

- creșterea gradului de integralitate al efectului.

Transformarea efectului-rezultat în efect-pivot. Efectul trece, treptat, din starea sa tradițională de rezultat al acțiunii, în cea de suport principal, al acțiunii, de pivot al acesteia. În această nouă dimensiune, el nu mai poate fi privit și tratat doar ca un final al unei acțiuni, ci ca factor calitativ esențial, ca modelator și moderator al acțiunii. În această postură, efectul determină acțiunea și nu acțiunea efectul. Mai mult, el nuanțează și diferențiază cauza de acțiune. De cele mai multe ori, efectul este înțeles ca un rezultat al unei acțiuni. Deci, în această viziune, cauza este acțiunea, iar rezultatul acesteia

(direct sau în lanț, în lanțuri sau rețea) constituie efectul. În noua dimensiune, acțiunea este strâns legată de efect, în sensul că efectul orientează acțiunea, iar cauza devine exterioară acțiunii și ea poate fi identificată la nivelul interesului care generează conflictul.

Creșterea interdependențelor din efect. Efectul centrează și concentrează în el, deopotrivă, vectorii acțiunii și pe cei ai cauzei. Dependentele se transformă în interdependențe, iar acestea se cer, deopotrivă, identificate, evaluate, analizate, deci cunoscute și prognozate. Efectul ține foarte mult de cunoaștere, devenind un centru vital al spațiului cognitiv.

Creșterea gradului de integralitate al efectului. La urma urmei, efectul este un cumul de factori. Toți acești factori pot conduce la rezultate comune, sau individuale, conexe sau divergente. EBO impun conexiunea efectelor și, la rândul lor, rezultă din conexiunea efectelor. Cu alte cuvinte, EBO se constituie într-un *efect de efecte* sau într-un *efect al efectelor*. Cu cât gradul de integralitate al efectului este mai mare, cu atât EBO este mai performantă.

1.1.4. Efectele efectului

Convenim, așa cum s-a subliniat mai sus, că EBO este un *efect de efecte* sau un *efect al efectelor*. De aici pot rezulta două concluzii contradictorii și chiar conflictuale. Prima concluzie – în esența ei, pozitivă – este aceea că EBO trebuie privită și tratată ca o construcție foarte complexă, dar unitară prin concentrarea efectelor. Cea de a doua concluzie – destul de obișnuită în lumea acțiunilor de tot felul – ar putea fi aceea că, și în cazul EBO, „*scopul scuză mijloacele*.” Nu suntem prea departe de adevăr, nici în această sau din această perspectivă, mai ales dacă scopul se referă la gestionarea crizelor și conflictelor armate, la prevenirea războiului și la asigurarea păcii. Dar, toate acestea, deși în esența lor par foarte generoase,

în conținutul lor nu reprezintă altceva decât transpunerea în acțiuni a unor mulțimi de interese dintre cele mai diverse, mai mult sau mai puțin vizibile, mai mult sau mai puțin cunoscute.

Efectul vizat nu este un final de final, ci un final relativ al unei acțiuni limitate. În realitate, fiecare efect este, la rândul lui, un generator de alte numeroase efecte. Unele evoluează linear și pot fi, cu destulă ușurință, analizate, evaluate, diagnosticate și prognozate, altele nu, întrucât evoluția lor poate fi haotică. Atunci când, spre exemplu, un comando distruge un pod peste un fluviu, cu scopul de împiedica manevra de forțe și mijloace a inamicului și a asigura condiții pentru ca el să poată fi lovit pe părți, efectele nu vor fi numai cele ce țin de competiția sau de lupta dintre cei doi adversari, ci și de altă natură: economice, comerciale, mediatice, sociale, informaționale etc. Desigur, atunci când se ia decizia pentru distrugerea podului respectiv se ține seama, pe cât posibil, de toate efectele previzibile, începând cu cele ce țin de angajamentul militar de teatru, deci, de război, și continuând cu cele politice, economice, sociale etc. Oricât de bine ar fi documentată și argumentată o astfel de decizie, oricât de profund ar fi analizate și prognozate efectele unei asemenea operații, totdeauna vor exista efecte greu de prevăzut, de analizat de înțeles, de cunoscut, cum ar fi, spre exemplu, efectele de gradul 3 de gradul patru, de gradul n ...

Lanțurile efectelor sunt extrem de diversificate. Notând cu $E_1, E_2, E_3, \dots, E_n$ efectele efectului E , putem avea o infinitate de evoluții:

- a. E_1 implică E_2 implică $E_3, (\dots) E_n$ implică E_{n+1} ;
- b. E_1 implică $E_{2,1}$ implică $E_{2,2} (\dots)$ implică $E_{2,n}$ implică $E_{2,n+1}$;
- ...
- n. E_n implică E_{n+1} implică E_{n+2} implică $E_{n+3} (\dots)$ implică E_{n+n} .

Efectele efectului sau efectele postefect sunt cele care dau Operației Bazate pe Efecte nota de realism și de pragmatism de care trebuie să se țină seama în orice împrejurare. Practic, nu pot fi calculate sau anticipate toate efectele post-efect sau toate efectele efectului. Dar faptul că ele există, că sunt recunoscute și luate în seamă apropie EBO de realitatea spațiului luptei, îi dau consistență și coerență. EBO nu este posibilă decât într-un spațiu bine cunoscut, chiar integrat, dar cu evoluții complexe, variabile și, adesea, imprevizibile. De aceea, Operațiile Bazate pe Efecte sunt proprii războiului în superioritate tehnologică și informațională și îndeosebi Războiului Bazat pe Rețea, dar mai ales componentei informaționale și cognitive a acestuia.

1.2. Tipologia efectului

Efectul este, totdeauna, dinamic, deci, schimbător și foarte complex, chiar dacă, uneori, reprezentarea lui este mult prea simplă și chiar simplistă. Totdeauna are lor un proces mai mult sau mai puțin evident de multiplicare a efectului, de concentrare și de disipare a lui în lanțuri complexe de efecte.

Pentru EBO, considerăm că printre categoriile de efectele care o structurează și îi dau justificare și consistență ar putea fi situate și următoarele:

- planificate, dar și neplanificate, principale și secundare;
- colaterale;
- spontane;
- previzibile;
- imprevizibile;
- paradoxale;
- complexe.

După forma de manifestare, efectele ar putea fi situate în trei categorii principale, aflate totdeauna în relații foarte

diferite, dar care evoluează pe paliere de interacțiune și de interdependență:

- relativ singulare;
- irepetabile;
- multiple și reproductive.

După modul de manifestare, de multiplicare și de dezvoltare, efectele ar putea fi:

- în lanțuri lineare sau cu bifurcații;
- în cascadă;
- haotice.

Există, desigur, și alte categorii de efecte. Important este ca ele să fie, pe cât posibil, anticipate, identificate, evaluate și modelate. Dacă se folosesc indicatori selectați cu grijă, pot fi elaborat programe și sisteme de identificare, evaluare și prognozare a efectelor, ceea ce, evident, va duce la creșterea performanțelor EBO.

1.2.1. Efecte planificate

Efectele ce pot fi planificate nu sunt prea numeroase, chiar dacă configurația lor este și va fi totdeauna extrem de dinamică, de ramificată și de imprevizibilă. Sau, poate că tocmai de aceea. Uneori, ele se confundă sau sunt confundate cu scopurile și obiectivele misiunii și operațiilor pe care le presupune o misiune. Nu este, desigur, o mare greșală. În fond, scopurile sau obiectivele unei operații sunt sau pot fi considerate efecte sau un cumul de efecte. Pentru că, la urma urmei, efectul, mai ales efectul planificat, este și trebuie să fie un rezultat sau un sistem de rezultate previzibile. După cum arată realitatea războaielor, misiunilor și acțiunilor de răspuns la crize, de gestionare a crizelor și conflictelor armate, efectele nu sunt însă identice cu scopurile și obiectivele misiunilor, operațiilor și acțiunilor. Filosofia lor este ceva mai complicată, întrucât apelează la raporturi de cauzalitate, la interacțiuni și

modalități de multiplicare, iar fizionomia lor nu este totdeauna clară și distinctă, ci aproximativă și, așa cum s-a subliniat deja, cu evoluții imprevizibile.

Efectul nu este un simplu rezultat, ci o arhitectură bazată pe unul sau mai multe rezultate, adică o construcție ce se realizează prin cumul de efecte.

Efect planificat	Tip de operație	Efecte posibile			
		Colaterale	Spontane	Paradoxale	Altele
Înfrângerea adversarului	Ofensivă	Distrugerii inutile; Morți și răniți din rândul populației; Migrații; Reacții asimetrice etc.	Revolte; Accidente ecologice; Accidente tehnologice;	Descurajarea forțelor proprii; Contraofensivă; Atriție.	
Atriție	Defensivă	Distrugerii inutile; Pierderi civile; Consumuri exagerate; Deteriorare psihologică etc.	Epidemii; Crime; Violuri; Terorism etc.	Reacții paradoxale din partea țării gazdă sau opiniei publice din țările aliate	
Prevenirea acțiunilor adverse	Preventivă	Distrugerii inutile; Reacții ale unor forțe din alte țări; Pierderi de vieți din rândul civililor; Transfugi;	Reacții ostile; Revolte; Crime etc.	Creșterea tensiunilor; Intensificarea conflictului; Acțiuni extrem de violente din partea forțelor atacate, Acțiuni asimetrice imprevizibile	
Teamă de consecințe	Disuasivă	Scăderea nivelului de trai; Nesiguranță; Neîncredere a populației în astfel de acțiuni; Ostilitate.	Înarmare; Creșterea tensiunilor; Agresivitate; Escaladare.	Persuasiune; Asumare a consecințelor; Răspuns agresiv.	

Contraکارare	De răspuns	Agitare a populației; Efecte economice directe sau indirecte; Infrațiuni; Nesiguranță.	Deteriorarea relațiilor economice, sociale, informaționale și militare.	Refuz și ostilitate	
Impresionare	Psihologică	Panică; Traume; Crime; Sinucideri; Anomie etc.	Rată ridicată a conflictualității sociale	Solidaritate negativă	
Dominanță strategică	Informațională	Suspiciune; Neîncredere; Zvonistică; Panică etc.	Rată ridicată a dezinformării	Blocaj informațional	

După cum se vede și din tabelul de mai sus, efectele sunt multiple, iar cele planificate nu pot fi realizate cu ușurință. Este însă posibilă conexiunea dintre aceste efecte și desprinderea unor caracteristici pe baza cărora să se construiască EBO.

1.2.2. Colaterale

Efectele colaterale sunt efecte de impact sau de bifurcații. Ele depind de o mulțime de factori aleatori și, de aceea, nu pot fi gestionate, ci doar avute în vedere. Efectele de acest tip sunt, de regulă, accidentale. Dintre efectele colaterale ale EBO, cele mai grave sunt cele vizibile, respectiv, pierderile de vieți omenești, ca urmare a impreciziei armamentului sau a unor erori, distrugerile materiale, distrugerea accidentală a unor elemente de infrastructuri critice (rețele electrice, rețele de comunicații, rețele de distribuție a gazelor și apei etc.). Efectele colaterale fac parte dintre efectele nedorite și neplanificate. Desigur, orice planificator și orice pilot știu că, dacă bombardezi cu o precizie de un metru sau de douăzeci de centimetri o clădire aflată într-un cartier locuit, este posibil ca fragmente din acea clădire să rănească oameni aflați în apropiere, să incendieze clădiri apropiate sau să genereze

explozii foarte puternice, dacă se află în vecinătatea unor rezervoare de petrol sau a unor depozite cu materiale explozive și, pe cât posibil, încearcă să prevină sau să limiteze astfel de efecte nedorite. Dar ele nu vor putea fi niciodată evitate. Situația din Irak, din Afganistan și cea din Kosovo dovedesc cu prisosință acest lucru.

EBO are în vedere și astfel de efecte și, într-un fel, încearcă să se folosească de ele, în sensul introducerii lor între factorii determinanți ai acțiunii.

1.2.3. Spontane

Efectele spontane fac parte din categoria acelor evenimente cu probabilități condiționate, declanșate pe neașteptate pe timpul desfășurării EBO. Ele nu pot fi nici planificate, nici prevăzute, nici gestionate. Se știe doar atât: în toate perioadele de pregătire, desfășurare și evaluare a EBO, există posibilitatea producerii, din varii motive, a unor efecte spontane. Tot ceea ce se poate face aici ține de o anume identificare și de o evaluare a factorilor generatori de efecte evenimente neașteptate care pot fi efecte spontane ale EBO sau factori generatori ai unor astfel de evenimente.

Aceste evenimente sunt de cel puțin trei categorii:

- produse ca urmare a unor germeni evidenți sau ascunși (camuflați) conținuți de EBO, în diferite etape și care pot fi suspectați și tratați ca posibili factori perturbatori sau stimulatori;

- produse ca urmare a unor germeni situați în afara EBO, dar în strânsă legătură cu EBO, cum ar fi: unele caracteristici ale teatrului de operații, factori meteo, factori ce țin de teren și de infrastructuri, de cultura indigenă, de gradul de ostilitate din zonă etc.;

- produse ca urmare a unor germeni situați în afara EBO, independenți de EBO, ce țin de dinamica vieții economice,

sociale, de interesele de grup sau individuale, de existența unor rețele, de calitatea oamenilor și a relațiilor interumane.

Importanța evenimentelor și efectelor spontane este imensă. Pe acest suport, se instituie, ca metodă și, în același timp, ca realitate a unei construcții dinamice, îndoiala. EBO pun Statul Major la treabă, îl obligă să identifice, să evalueze și să probeze variante, în condiții de incertitudine. Astfel, acțiunea militară nu rămâne doar ultima soluție, impusă în caz de forță majoră, ci devine una dintre soluții, care se modelează și remodelază în funcție de efect, inclusiv de efectul spontan. *Intervalul de remodelare pe efect* constituie, după opinia noastră, elementul de bază al evaluării și optimizării EBO:

1.2.4. Imprevizibile

Evenimentele spontane generate de imense mulțimi de factori sau cele generatoare de efecte spontane sunt cele care dau nota mai mult sau mai puțin accentuală a caracterului imprevizibil al EBO. Chiar dacă EBO țin de o filosofie pragmatică și se bazează pe un remarcabil suport cognitiv, ele nu pot fi în niciun caz scoase din sfera imprevizibilității. Pot fi însă situate în sfera unei imprevizibilități conștiente și așteptate.

Planificatorul trebuie să țină seama de posibila dimensiune a *imprevizibilității efectelor* sau a *posibilelor efecte neprevăzute*, în calcularea șansei de reușită generală și specifică a EBO. Imprevizibilitatea se centrează uneori pe aria efectelor militare colaterale, alteori, pe mulțimea și intensitatea reacțiilor internaționale sau ale diferitelor structuri ale țării-gazdă, alteori pe comportamentul EBO la variațiile politice, economice și financiare. Evident, nu putem să susținem că avem de-a face cu o... imprevizibilitate previzibilă, dar noi știm că imprevizibilitatea se constituie, într-o măsură mai mare sau mai mică, într-o caracteristică a EBO și, într-un fel, chiar într-un efect al ei. Imprevizibilitatea ține astfel de ceea ce mai sus am *denumit*

efect al efectului și nu poate fi nici neglijată, nici eludată, nici exclusă, ci doar avută în vedere.

1.2.5. Paradoxale

Efectele paradoxale sunt și vor fi mereu efectele cele mai ciudate ale unei operații. Ele sunt produse îndeosebi de variația încrucișată a condițiilor, de așa-zisa schimbare a polilor și a tensiunilor conflictuale. Sunt efecte neașteptate și uimitoare. Unele dintre ele pot fi benefice, altele indiferente, dar cele mai multe pot deveni dezastruoase, întrucât n-au nicio logică. Unele pot fi efecte inverse celor planificate, complementare acestora sau chiar în conflict cu ele.

Unul dintre efectele paradoxale ale războiului din Irak, spre exemplu, îl reprezintă accentuarea ostilității, până la limita unui posibil război, dintre Statele Unite și Iran. De asemenea, comportamentul unor grupări din interiorul Irakului, în urma războiului, se constituie într-un efect paradoxal al războiului, întrucât, în loc să sprijine coaliția de forțe care a dus la distrugerea regimului totalitar al lui Saddam Hussein, se constituie într-un adversar al acesteia. Desigur, recrudescența terorismului, a acțiunilor și reacțiilor asimetrice pot fi înscrise în limitele unei logici a conflictualității, dar încurajarea federalizării Irakului, care deschide posibilitatea recrudescenței mișcărilor violente ale kurzilor pentru realizarea unei unități de care nu sunt capabili, ofensând Turcia, Siria și alte state din zonă, produce o mulțime de efecte paradoxale, care îndepartează tot mai mult posibilitatea soluționării crizei Orientului Mijlociu și, implicit a Orientului Apropiat.

1.2.6. Complexe

Efectul este totdeauna complex. Trebuie însă să precizăm că efectul complex, în viziunea noastră, nu este totuna cu

complexitatea efectelor. Efectul complex se înscrie, în principiu, în aceiași parametri, dar are desfășurări complexe (lineare, nelineare, în lanț, în cascadă, în rețea etc.), pe când complexitatea efectelor se referă la mulțimile de efecte generate de EBO sau care se au în vedere în construirea EBO. Efectele complexe au, la rândul lor, desfășurări complexe, ceea ce dă operației nu numai o foarte pronunțată stare de complexitate, ci și o notă de imprevizibilitate, de desfășurare aleatoare. O astfel de notă pare chiar periculoasă, întrucât, în genere, nu este acceptabil să fii conștient că o operație riguros planificată se poate desfășura și altfel decât s-a stabilit prin *oplan*. Dar aceasta este realitatea și ea trebuie acceptată ca atare. Avantajul este acela că se iase dintr-un determinism mecanicist îngust, din relația simplificată și chiar simplistă cauză-efect și se pătrunde în universul real și normal al unor acțiuni de o asemenea amploare care pot genera și alte efecte decât cele prevăzute, care pot ieși din drumul stabilit, care pot avea evoluții periculoase ce scapă controlului și duc la dezastru. Aproape toate războaiele importante de pe planetă au avut, în desfășurarea lor, evoluții militare și civil-militare complexe ce au scăpat de sub control. Iar acest lucru trebuie acceptat, întrucât face parte din realitatea gestionării conflictualității, și soluționat în mod corespunzător, pe baza adâncirii procesului cunoașterii efectelor-surpriză și a influenței lor asupra cauzelor care le regenerează.

1.2.7. În lanț

Nu există efect, ci efect. Efectul constă, de fapt, într-o mulțime de efecte produse, deopotrivă, simultan și în lanț. Există efecte, efecte ale efectelor, efecte ale efectelor efectelor și așa mai departe... Acceptarea, de către comandamentul militar, a faptului că efectele se constituie, deopotrivă, în explozii spontane, dar și în lanțuri de efecte este cât se poate de

benefică pentru planificarea operației și pentru efectuarea ei în deplină cunoștință de cauză. Comandantul și trupa știu la ce se pot aștepta, au cunoștință, încă de la început de posibilitatea unor efecte-surpriză și a unor lanțuri de efecte cu evoluții complexe și chiar paradoxale și acceptă o astfel de realitate dinamică și foarte schimbătoare, întrucât nu pot ieși din ea. Bombardarea foarte precisă de către aviația nord-atlantică a unor obiective din fosta Iugoslavie, acțiunile foarte exacte ale coaliției condusă de Statele Unite în Irak și Afganistan au produs și efecte colaterale, unele extrem de grave și pe termen lung – mai ales cele datorate folosirii unor muniții din uraniu sărăcit – dar, din punct de vedere militar, s-au obținut performanțe de-a dreptul incredibile de precizie, lovire de la mare distanță, conducere și coordonare, chiar dacă n-au putut fi total evitate evenimentele neplăcute de fratricid și de distrugeri inutile. Iar toate acestea sunt produse ale noului concept EBO, mai exact, ale cunoașterii lanțului de efecte.

1.2.8. În cascadă

Există efecte „liniștite”, calculate, cumiți. Ele se află acolo unde s-a prevăzut în *oplan*, și toată lumea este mulțumită de calitatea corespondenței dintre planificare și desfășurare, dintre anticipare și realitate. Dacă, spre exemplu, 60% dintre efectele esențiale planificate sunt realizate așa cum au fost ele concepute, comandamentul ar putea fi mulțumit. Și, de regulă, atunci când se acționează în superioritate IT, tehnologică, informațională, strategică și tactică, așa se și întâmplă.

Comandamentul forțelor americane care au acționat în războiul din 2003 împotriva armatei dezarmate a lui Saddam Hussein nu poate să nu fie mulțumit de această campanie, deopotrivă, militară, civil-militară, informațională, psihologică și mediatică.

Au urmat însă o serie de efecte în cascadă, unele prevăzute, altele nu. Fragila societate irakiană s-a scindat în fel de fel de tabere, în fel de fel de entități fluide, cu motivații dintre cele mai neașteptate, declanșându-se astfel o cascadă de efecte care, au scăpat de sub orice control. Acțiunile militare care au urmat nu s-au mai grupat în operații bazate pe efecte, ci în intervenții punctuale care au urmărit un anumit efect (capturarea unor lideri ai fostei armate irakiene, lovirea unor centre de generare a conflictualității, lovirea unor forțe insurgente etc.). Chiar dacă, în momentul de față, efectele în cascadă au încetat și s-a ajuns la un sistem de înlănțuri haotice de efecte, faza efectelor în cascadă din Irak și din Afganistan a generat situație de acum, care se îndreaptă spre evoluții haotice.

1.2.9. Haotice.

După revoluțiile din 1989, s-au declanșat serii de efecte haotice ale acestora. Unele dintre ele continuă să existe și astăzi, altele s-au multiplicat, iar câteva au încetat, în principal, datorită integrării unor țării din estul Europei în NATO și în Uniunea Europeană. Dar, din haosul efectelor generate de spargerea bipolarității, încă nu s-a ieșit. Acesta este doar un aspect al problemei, care vizează îndeosebi domeniul geopolitic și geostrategic, dar nu fără semnificație și fără influență în mediul politic și militar național și internațional, de alianță, de coaliție sau de împotrivire la acestea.

Acțiunile militare mai ample sau mai puțin ample care au urmat impactului spargerii bipolarității s-au reorientat, în general, spre gestionarea crizelor și conflictelor și, sub această cortină foarte generoasă, de control strategic al resurselor și focarelor generatoare de tensiuni și conflicte. De unde rezultă că rațiunea, sfera de cuprindere și conținutul EBO se centrează din ce în ce mai mult pe aceste obiective, iar declanșarea lor trebuie să declanșeze efecte în majoritate prevăzute, planificate

CAPITOLUL 2 OPERAȚIA BAZATĂ PE EFECT

și utile noilor politici și strategii. Desigur, în mare parte, aceste efecte chiar se obțin. Dar, din aceste efecte, din altele, neprevăzute, precum și din cele prăvălitate în cascade periculoase și din alte evoluții sau involuții, s-au generat numeroase efecte haotice, care au repus la toate nivelurile – politic, strategic, operativ și tactic – asimetriile de tip haotic, terorismul, criminalitatea, migrația și toate cele ce rezultă din conflictul major al acestui început de secol dintre fragmentarea excesivă și globalizarea excesivă.

Fără îndoială, EBO generează efecte haotice, dar se și bazează, în oarecare măsură, și pe astfel de efecte. Efectele haotice sunt chiar necesare, întrucât ele configurează o stare de incertitudine, ce poate fi „planificată”, în sensul dorinței de a ajunge la ea, evaluată și folosită ca atare, pentru reconfigurarea, în alți parametri și pe alte coordonate a sistemelor și proceselor. Introducerea dimensiunii efectelor haotice în planificarea strategică este sau, în orice caz, va fi, considerăm noi, una dintre mutațiile majore ale modelării mediului strategic al viitorului. Acest lucru este impus de imposibilitatea evitării incertitudinii. În acest caz, incertitudinea trebuie acceptată, analizată, modelată și utilizată.

Problematika operației pe bază de efecte (EBO) sau a operației abordată pe bază de efecte (EBAO) este foarte complexă, cu aspecte mult prea simple sau, dimpotrivă, mult prea complicate, greu de înțeles și chiar cu o filosofie paradoxală. Deși se vorbește și se scrie foarte mult, conceptul ca atare, după cum susține și locotenent-colonel J.P. Hunerwadel din USAF², care a încercat o analiză realistă, din perspectiva unuia pilot al Forțelor Aeriene ale SUA a acestui aspect, nu este foarte bine înțeles. Locotenent-colonelul J.P. Hunerwadel subliniază că americanii au o înclinație specială pentru cuvintele sofisticate, pentru cuvintele la modă, pentru expresiile la modă. Din această cauză – după cum susține locotenent-colonel J.P. Hunerwadel –, de mai bine de 15 ani, expresia *Effects-Based Operations* – EBO - se dovedește a fi devenit una dintre cele mai populare. În primul rând, pentru că sună bine. Dar ce se află dincolo de această sintaxă a cuvintelor care sună bine?

Unii susțin că EBO ar reprezenta un fel de „nouă paradigmă pentru... operațiile militare”³ și, în același timp, un concept care garantează victoria. Alții propun, ca alternativă la „alegerea obiectivelor și mijloacelor de tratare bazate pe distrugere” și la „operațiile bazate pe obiective”, o metodă „remarcabil diferită de proceduri militare tradiționale de distrugere și de război de uzură”⁴, cum este cea care are în

²<http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apj-f/2007/Pri07/hunerwadel.html>, locotenent-colonel J.P. Hunerwadel, *L'approche des opérations basées sur les effets, Questions et réponses*.

³<http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apj-f/2007/Pri07/hunerwadel.html>, *Ibidem*

⁴ Apud locotenent-colonel J.P. Hunerwadel: colonel David A. Deptula, *Firing for Effect: Change in the Nature of Warfare, Defense and Airpower Series* (Arlington, Virginie: Aerospace Education Foundation, 24 août 1995), 4; Michael Senglaub, *Course of Action Analysis within an Effects-Based Operational Context*, Sandia Report SAND 2001-3497, 7,

vedere filosofia și fizionomia efectului. Există însă și numeroși comentatori care subliniază că, de fapt, conceptul EBO nu aduce nimic nou. În fond, „de-a lungul istoriei, șefii militari și planificatorii competenți au încercat să conceapă și să execute campanii bazate pe efecte.”⁵

Conceptul EBO a primit, desigur, și numeroase și severe critici. Unii au susținut că EBO reprezintă „un panaceu irealist, prea focalizat”, un „jargon la modă”, un „termen care va trece”, o „idee prost concepută”⁶.

Există, desigur, și alte opinii privind acest concept. Spre exemplu, la un an după ce fostul director adjunct al operațiilor din cadrul statului major interarme a calificat operația *Iraqi Freedom* drept „campanie bazată pe efecte”, un fost șef al *US Joint Forces Command* – JFCOM a declarat că EBO „nu este încă pregătit să meargă mai departe”⁷.

Există cel puțin o duzină de definiții date acestui concept, deopotrivă, interesante, penetrante și contradictorii. De aici rezultă însă câteva întrebări interesante: *Având în vedere faptul că, în general, orice acțiune umană urmărește realizarea unor efecte, este oare justificată detașarea, din rândul tuturor operațiilor, a celor pe care le denumim operații bazate pe efecte? Este oare necesar să detașăm EBO de celelalte operații? De ce ar fi necesar? Ce au ele specific? Care sunt, de fapt, aspectele militare ale EBO?*

<http://infoserve.sandia.gov/cgi-bin/techlib/access-control.pl/2001/013497.pdf> ; colonel Gwen Linde ș.a, „*New Perspectives on Effects-Based Operations: Annotated Briefing*”, Alexandria, Virginia: *Institute for Defense Studies*, iunie 2001, p. 13.

⁵ Apud, Linde și ceilalți, „*New Perspectives*”, p. 12.

⁶ Apud, Locotenent-colonel Brett T. Williams, *Effects-Based Operations: Theory, Application, and Role of Airpower*, (Carlisle, Pennsylvania: *US Army War College*, 9 april 2002).

⁷ General William F. Kernan, remacă în *New York Times* după manevrele *Millennium Challenge 2002*, citate de maiorul David W. Pendall, „*Effects-Based Operations and the Exercise of National Power*”, *Military Review*, ianuarie-februarie 2004, 22 ; general de divizie Stanley McChrystal, ministrul apărării (*Department of Defense* – DOD), conferința de presă din 22 martie 2003, http://www.defenselink.mil/transcripts/2003/t03222003_0322osdpa.html (consulté le 14 octobre 2005).

Esența artei militare – sugera Sun Tzî cu două milenii și jumătate în urmă – este să învingi fără să lupți. De fapt, o astfel de afirmație, ca dealtfel întreaga lucrare *Arta războiului* a ilustrului strateg chinez, la care se adaugă *Arthashastra* indianului Kautilya, nu face altceva decât să arate că efectul nu a fost inventat acum câteva zile, ci el există, practic, de când există acțiune umană.

Este vorba, desigur, de efectul planificat, de efectul dorit, urmărit și valorificat, dar și de efectul produs, de efectul rezultat, de efectul neplanificat, dar realizat, cu toate urmările și desfășurările posibile, de la cele dorite, la cele nedorite, de la cele esențiale, le cele colaterale. În fond, trăim într-o lume a cauzelor și a efectelor, a lanțurilor cauză-efect.

Relația cauză-efect nu a stat numai în atenția gânditorilor și filosofilor, ci și în cea a militarilor. Întreaga artă militară modernă face apel la gândirea filosofică modernă, iar reflecțiile clausewitziene, spre exemplu, au fost posibile pentru că, gândirea filosofică a epocii pătrunsese în toate domeniile de activitate, inclusiv în școala germană. Relația cauză-efect este fundamentală în orice acțiune și cu atât mai mult în orice război, cea mai complexă și cea mai dramatică dintre acțiunile umane.

În *Anexa nr. 1 Fizionomia Operației Bazată pe Efec*, se prezintă o posibilă configurare a unei EBO.

2.1. Suportul clausewitzian al EBO

Unul dintre marii observatori și analiști ai războiului, privit ca fenomen social complex, ca instrument al politicii este generalul prusac *Carl Von Clausewitz* (1780-1831). El este cel care a sesizat semnificația fundamentală a războiului, aceea de a fi un instrument al politicii, o continuare, prin mijloace

violente, a politiciii.⁸ Oamenii au interese și, dacă au interese, se află într-o permanentă confruntare, iar pe planul raporturilor între societăți și comunități, într-un permanent război. În 5.600 de ani de istorie, au avut loc peste 14.520 de războaie, care s-au soldat cu peste 3.640.000.000 de morți și cu pagube de 500 quintilioane de franci elvețieni⁹. Din cei 5.600 de ani de istorie, doar 292 au fost ani de pace. În acest caz, pacea poate fi înțeleasă, așa cum arată și numele, doar ca încheiere a unui război în vederea obținerii unui răgaz pentru a pregăti un alt război. Oricât de dură și de inumană ar părea o astfel de afirmație, ea nu trebuie negată. Niciodată, nicio societate de pe lumea aceasta nu a infirmat-o.

Clausewitz a fost prezent la dezastrul de la Jena din 1806. După ce s-a impresionat de ce a văzut acolo și după ce și-a petrecut vreo trei ani – până în 1809 – în prizonierat în Franța, a participat la reorganizarea armatei prusace și, până în 1812, a fost la Școala militară din Berlin. A participat la campania din Rusia, apoi a făcut campania dintre anii 1814 și 1815. În ultima parte a vieții a condus Școala militară din Berlin. În 1831, o epidemie de holeră i-a curmat viața, iar opera sa *Vom Kriege* (Despre război) a rămas neterminată. Ea a fost publicată ulterior, prin grija soției sale. Singura parte terminată din această operă este cartea I, publicată integral în *Antologia mondială de strategie* a lui Gérard Chaliand¹⁰, într-o traducere nouă. Clausewitz, spre deosebire de mulți alți strategii, a fost un gânditor extrem de profund, un filosof al războiului. El configurează fizionomia, resorturile și filosofia *războiului absolut* care va governa lumea de la Revoluția franceză la cel de Al Doilea Război Mondial.

⁸ General dr. Mihail Popescu, general-locotenent (r) dr. Valentin Arsenie, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Arta militară de-a lungul mileniilor*, vol 2, Editura CTEA, București, 2004, pp. 73-88.

⁹ *România și tratatele internaționale*, Editura Militară, București 1972, p. XIX.

¹⁰ Gérard Chaliand, *Anthologie mondiale de la strategie d'origines au nucléaire*, Edition Robert Laffont, S.A., Paris, 1990, pp. 816- 866.

Chiar din cartea I, intitulată *Despre natura războiului*, el scrie că „Războiul este, deci, un act de violență care trebuie să constrângă adversarul se execute voința noastră.”¹¹ Violența se înarmează cu invenții din domeniul artei și științei pentru a înfrunta violența. Scopul acestei violențe este acela de a-l dezarma pe inamic.

Clausewitz spune că, poate, unele minți filantropice își imaginează că inamicul poate fi dezarmat și altfel decât prin violență, fără vărsare de sânge. Deși o astfel de soluție ar fi de dorit, este o eroare care trebuie denunțată. „Într-o problemă atât de periculoasă cum este războiul, cele mai grave erori sunt în mod sigur cele cauzate de bunătate. (...)”

Ar fi în zadar și chiar greșit să vrei să nu îți seama de natura războiului din cauza repulsiei pe care o inspiră realitatea sa. Dacă războaiele dintre națiunile civilizate nu sunt chiar așa de crude și de distrugătoare, precum cele dintre entitățile necivilizate, aceasta ține de condițiile sociale care guvernează aceste state ca și de cele care configurează relațiile lor mutuale. „Războiul rezultă din aceste condiții și din aceste relații. Ele sunt cele care îl generează, îl limitează și îl moderează. Dar ele însele nu aparțin războiului; ele sunt preexistente lui. „A introduce un principiu moderat în filosofia războiului ar fi o absurditate“, scrie Clausewitz.

Este o observație de mare profunzime. Dacă războiul este precedat de o stare de pace în care există un nivel de civilizație și cultură, un sistem de norme și de relații care proiectează nu numai conduita de colaborare, ci, într-un anume fel, și pe cea de confruntare, de îndată ce s-a ajuns la violența armelor, o astfel de confruntare își are legile ei, chiar dacă ele acționează pe un suport civilizațional preexistent confruntării armate.

După teoreticianul și strategul prusac, există două motivații care împing oamenii să se confrunte: *sentimentul de ostilitate* și *intenția ostilă*. Disputa între componenta pasională,

¹¹ Gérard Chaliand, *Idem*, p. 816.

psihologică a războiului și cea rațională, intențională nu aduce noutăți, ci doar moduri diferite de manifestare.

În oricare război trebuie să existe această intenționalitate. Ura nu este suficientă. Războiul este un act intenționat de violență, determinat de un interes, este un act politic și nu există limite în manifestarea acestuia. Fiecare dintre adversari caută să impună celuilalt legea sa. Aceasta duce la acțiuni extreme.

Este, după Clausewitz, *primul caz de extremism și primul caz de reciprocitate*.

Scopul războiului este *nimicirea forțelor armate ale inamicului*¹². Pentru aceasta, este necesar, cel puțin în teorie, să se creeze cea mai dificilă situație posibilă. Evident, o astfel de situație nu poate fi decât aceea în care inamicul să fie dezarmat. Dar, la rândul lui, și el își propune același obiectiv. Acesta este, după Clausewitz, *cel de al doilea caz de reciprocitate*, care conduce la *cea de a doua conduită extremă*. Efortul maxim al forțelor ține de evaluarea adversarului, iar aceasta presupune, pe de o parte, *evaluarea amplitudinii mijloacelor sale* și, pe de altă parte, de *voința sa*. Aceste elemente (chiar și puterea voinței) pot fi evaluate. Vom lua atunci măsuri pentru a realiza un raport de forțe convenabil acțiunii noastre. Dar, fără îndoială, și inamicul va face la fel. De aici rezultă *cel de al treilea caz de reciprocitate și cea de a treia extremă* sau trecere la limită.

Voința nu se hrănește niciodată cu subtilități logice, ci cu realități conflictuale. Realitatea nu răspunde totdeauna logicii, de unde și celebra expresie că nu tot ceea ce este logic este și adevărat.

Războiul nu este un șoc unic, fără durată, o ciocnire violentă de o clipă. Dacă ar fi așa, s-ar tinde iarăși spre extreme, pentru că o greșeală n-ar putea fi niciodată corectată. Dar dacă

¹² În războiul din Irak din martie-aprilie 2003, unul dintre scopurile declarate ale confruntării a fost dezarmarea (prin violență) a Irakului și înlăturarea de la putere a regimului dictatorial al lui Saddam Hussein.

războiul constă într-o succesiune de acțiuni și, ca atare, decizia presupune tot o succesiune de acte, așa cum se întâmplă în realitate, fiecare dintre cei doi adversari va căuta să-l cunoască bine pe celălalt, pentru a-și pregăti acțiune, în funcție de situația reală, concretă.

Totuși războiul se rezumă, în final, la un singur act decisiv, din care nu există decât o ieșire defavorabilă sau una favorabilă. În cazul unei desfășurări nefavorabile, dacă, în prima etapă, ai întrebuințat toate forțele, o a doua devine de neconceput. În mod real, în cazul pregătirii și ducerii războiului, este vorba de interacțiuni între cei doi adversari, de condiționare reciprocă. De aceea, Clausewitz consideră că, în caz de război, nu vor fi mobilizate toate forțele în același timp. De altfel, înseși natura și destinația acestor forțe fac imposibilă punerea lor simultană în operă. Aceste forțe sunt: forțele militare propriu-zise, țara cu teritoriul său și cu populația sa și aliații. Dacă forțele militare pot fi mobilizate în aceleași timp, nu se întâmplă așa cu toate cetățile, râurile, munții, locuitorii etc. Nici cooperarea aliaților nu depinde numai de voința beligeranților, ci mai ales de natura relațiilor internaționale, fapt pentru care, adesea, ei intervin prea târziu. Clausewitz spune că, în caz de război, *concentrarea tuturor forțelor într-un moment dat este contrară naturii războiului*. Această afirmație pare oarecum paradoxală, întrucât, în aceeași epocă istorică, Napoleon formulase (în urma experienței, desigur) *principiul concentrării forțelor în locul potrivit și la momentul voit*. În realitate, este vorba de aplicarea reală a acestui principiu, de gradarea lui, de fizionomia efectelor și, totodată, de conturarea unor alte principii care, nu ne îndoim, vor continua să fie studiate în viitorul războiului de teoria haosului. Este vorba de *dependența de adversar și de variația condițiilor inițiale*. Și chiar dacă marele strateg nu le-a formulat astfel, meditația strategică, gândirea filosofică profundă, experiența și intuiția

I-au condus la formularea unor judecăți de valoare cu largi deschideri spre viitor.

Războiul nu duce la rezultate absolute. Statul învins consideră un război pierdut doar ca o bătălie pierdută. El vede într-o înfrângere doar un rău trecător, o tranziție, adică o problemă pe care circumstanțele politice o vor rezolva.

Din acest moment, războiul începe să fie înțeles ca un fenomen complex, care nu poate fi redus la una sau mai multe bătălii.

Această primă carte a lui Clausewitz analizează cu minuție relația dintre latura abstractă, teoretică a războiului – care împinge la extreme, la un fel de teorie a jocurilor cu sumă nulă – și latura practică, realistă a acestuia care atenuează extremele și accentuează interdependențele. Probabilitățile din viața reală înlocuiesc extremele și absolutul teoretic – scrie el. Războiul se derobează astfel de legile stricte după care forțele trebuie să fie întrebuințate la extrem. Legile care guvernează războiul real, războiul pe care-l duc statele sunt *legile probabilității*. Realitatea furnizează totdeauna „elementele informaționale din care putem deduce necunoscutul care rămâne a fi descoperit.“ Această afirmație este similară cu principiul adâncirii misterului din cunoașterea luciferică, enunțat de Lucian Blaga în *Trilogia culturii*, potrivit căruia cu cât cunoaștem mai mult o realitate, cu atât se multiplică necunoscutul, misterul. Războiul – această confruntare violentă a voințelor politice – este totuși o acțiune umană conștientă, care nu poate face abstracție de legile cunoașterii, de sistemul acestor probabilități condiționate care guvernează toate fenomenele sociale.

„După caracterul adversarului, după instituțiile sale, după situația sa și circumstanțele în care se găsește, potrivit legilor probabilității, fiecare dintre ele două părți va trage concluzii privind conduita celuilalt și se va conforma.“¹³ Această frază

¹³ Gérard Chaliand, *Op.cit.* p. 822.

era formulată la începutul secolului al XIX-lea. Deși, pragmatic, mulți alți autori sesizaseră caracterul complex și contradictoriu al războiului, nimeni nu formulase ideea că un astfel de fenomen trebuie analizat prin teoria probabilității, prin legile probabilităților.

Dincolo de discursul excepțional al lui Clausewitz privind natura războiului și caracterul său de instrument al politicii, analiza lui prin prisma legilor probabilității este, credem, o adevărată revoluție în știința militară și se menține semnificativ în noua logică a războiului bazat pe efecte.

Obiectivul politic al războiului, care este un *obiectiv mobil*, flexibil, care constă într-un *efect dinamic* sau un *complex lanț de efecte dinamice*, devine un element esențial al ecuației. Același obiectiv politic, în epoci diferite, poate să provoace reacții diferențiate la popoare diferite sau chiar la același popor. Din acest motiv, nu putem considera obiectivul politic ca măsură în sine, ci doar în sensul în care el influențează masele care trebuie mobilizate. Cu alte cuvinte, trebuie să se țină seama de natura acestor mase, pentru că ele sunt cele care întăresc sau slăbesc acțiunea. „Or, dacă obiectivul militar se acordă cu obiectivul politic, acesta va dispărea în general în măsura în care obiectivul politic va dispărea, cu atât mai mult cu cât acesta are importanță.“

În aceiași termeni este analizată și durata războiului, subliniindu-se rolul interacțiunii militare în ansamblul ei, adică dependențele și interdependențele care se creează nu numai în teatru, ci și în tot ceea ce îl condiționează. Războiul va dura atâta timp cât acționează *principiul ostilității*, iar cele două state sunt înarmate. Unul abia așteaptă momentul prielnic pentru a acționa, în timp ce celălalt așteaptă momentul favorabil de reacție preventivă sau de contracarare, adică preemptivă.

Totdeauna, după Clausewitz, în mod automat beligeranții acționează invers, dar în același spațiu al confruntării, deci complementar. Când unul atacă, celălalt se apără. Echilibrul

forțelor este relativ și temporar. Totdeauna, unul va ataca. Atacul va fi totdeauna prioritar și permanent, pe când apărarea va avea totdeauna un caracter temporar, chiar dacă toată lumea declară că se pregătește doar pentru apărare. Apărarea națională sau colectivă nu este totuna cu apărarea, ca formă a acțiunilor de luptă.

Dar ostilitățile nu se vor încheia niciodată. Pacea este relativă. Ea va fi considerată, de cel învins, ca un răgaz pentru a se pregăti să-și ia revanșa (de regulă, recucerirea teritoriului pierdut, avantaje economice, crearea unui mediu de securitate convenabil etc.). Dar războiul nu este o acțiune continuă. Există o mulțime de războaie în care acțiunea nu ocupă decât o mică parte din timp; restul este inacțiune. Aceasta nu este o contradicție. Este o realitate.

În măsura în care interesele celor doi beligeranți sunt opuse, are loc o polaritate, de unde rezultă și așa-numitul *principiu al polarității*. Acest principiu – spune Clausewitz – se aplică acolo unde principiul pozitiv (ofensiva) și principiul negativ (apărarea) se anulează reciproc. Desigur, unul câștigă, celălalt pierde. Nu este, desigur, același lucru. Dar suma lor este nulă. Acest principiu nu se aplică realității, ci relației.

Mai departe, Clausewitz scrie că apărarea și atacul sunt de natură diferită și de forță inegală. De unde rezultă că, de fapt, *principiul polarității* nu se aplică în aceste circumstanțe. Este doar unul ideal. O polaritate reală s-ar realiza numai atunci când s-ar folosi o singură formă de luptă, diferențierea constând în motivul pozitiv sau negativ al confruntării (de exemplu, când două echipe egale, trag de aceeași frânghie sau în cazul luptei de întâlnire). În ceea ce privește confruntarea militară, principiul polarității nu constă în relația concretă, din teatru, atac-apărare, ci în decizia care ține de acestea. Totdeauna între forțele care trec la atac și cele care trec la apărare va fi o diferență substanțială. Polaritatea privește, deci, nu acțiunea propriu-zisă, ci decizia.

Efectul polarității este, adesea, anulat de superioritatea apărării asupra atacului, ceea ce explică suspensia actului de război. Fiecare trebuie să fie în măsură să se apere, întrucât apărarea este preferabilă unor acțiuni ofensive nesigure sau unei păci defavorabile.

Cunoașterea imperfectă a situației este o altă cauză care poate să întrerupă acțiunea militară. Oricare șef militar, în timp de război, nu cunoaște cu certitudine decât o singură situație: pe a sa. Pe cea a inamicului o cunoaște doar din informații, iar acestea nu sunt totdeauna sigure. De aceea, pot fi comise erori atât în ceea ce privește inițiativa, cât și în ceea ce privește acțiunea sau inacțiunea. După Clausewitz, există tendința ca forțele inamicului să fie supraestimate, de unde și efectul de reținere, de prudență, în ceea ce privește acțiunea militară. Acest neajuns este compensat, în cazul OBE, de superioritatea informațională, de sistemele I2SR, care asigură informația în timp real. Dominanța informațională asigură condiții pentru dominanța strategică, iar sistemele C4 și platformele de lovire (sistemele de arme) permit realizarea ei efectivă și, deci, efectuarea în siguranță a EBO.

Durata războiului este invers proporțională cu mobilitatea forțelor. De asemenea, *perioadele de inacțiune sunt cu atât mai scurte cu cât sunt mai mari tensiunile și eforturile de război*. Iată un principiu care a fost confirmat de-a lungul timpului, deși efectul acestuia trebuie judecat nu numai după mobilitatea forțelor și după efortul de război, ci și după amploarea angajării și aria spațială a confruntărilor. Chiar dacă forțele din Primul Război Mondial erau mai puțin mobile decât cele folosite în cel de Al Doilea, durata celor două mari conflagrații mondiale, în raport cu amploarea angajării și cu alți factori care au condiționat aceste războaie, nu face excepție de la regula enunțată de strategul austriac.

Războiul, așa cum s-a spus mai sus, poate avea numeroase perioade de inacțiune. O parte dintre războaiele

europene pe care le-a studiat Clausewitz – mai ales cele din Evul Mediu – se caracterizau prin existența unor perioade lungi de inacțiune. Această realitate l-a determinat pe Clausewitz să afirme că, neîndoindu-se, cu cât sunt mai frecvente asemenea perioade, cu atât mai mult se îndepărtează războiul de extreme, devenind și mai mult dependent de un calcul al probabilităților. Aceste perioade de inacțiune oferă posibilitatea variației condițiilor inițiale, apariției unor surprize și, de aceea, ele determină din ce în ce mai mult ca politicienii și strategii să apeleze la calculul probabilităților.

Intervine, aici, hazardul. El este fundamental în calculul probabilităților și devine un factor important și în război. Natura subiectivă a hazardului și natura sa obiectivă fac din război un fel de joc. Natura subiectivă a războiului constă în primul rând în mijloacele cu care se duce acesta. O privire atentă asupra războiului conduce la concluzia că elementul natural al războiului este *primejdia*. Cea mai înaltă calitate în aceste medii primejdios, în acest sistem al primejdiei, îl reprezintă *curajul*. Nu curajul orb, ci curajul însoțit de un calcul prudent. *Bravura, optimismul, temeritatea și îndrăzneala* sunt forme de manifestare a curajului și toate aceste tendințe ale sufletului caută hazardul care este elementul lor.

Observăm astfel că, în mod natural, absolutul de tip matematic nu găsește niciodată, în arta războiului, fundamente solide pe care să se sprijine. Încă de la început, există posibilități și probabilități, norocul bun și norocul rău intră în joc, se infiltrează peste tot, astfel încât putem spune, împreună cu marele gânditor militar austriac, că „dintre toate activitățile umane, războiul este cel care seamănă cel mai mult cu un joc de cărți.“ O astfel de afirmație relansează studiul războiului ca fenomen complex condiționat și, în consecință, folosirea lui cu multă prudență, întrucât, ca orice fenomen care se supune probabilităților condiționate, nu poate fi în întregime controlat, ci doar analizat. Dar acest lucru va fi spus mult mai târziu,

odată cu apariția teoriei haosului, determinismului lui Ilia Prigogine și atractorilor lui Lorenz. Dar nici atunci pe deplin, pentru că *atunci*, acum la începutul mileniului al III-lea, înseamnă încă *măine*.

Ne așteptăm totdeauna la claritate și certitudine, cultivăm, reclamăm și întreținem o astfel de filosofie dihotomică, o astfel de viziune. În realitate, spiritul nostru este atras de incertitudine. „În loc de a urma, în compania așteptării, drumul îngust al investigației filosofice și deducțiilor logice, pentru a atinge, fără să țină seama de acestea, ținuturi necunoscute, golite de reperele obișnuite, spiritul preferă să poposească, alături de imaginație, în domeniul hazardului și șansei. Departe de mediocra necesitate, el se pierde în tărâmul posibilităților; transportat, curajul își ia libertatea de a se arunca înaintea îndrăzneții și primejdiei, ca un înotător temerar care plonjează în fața curentului.“

Dacă teoria dorește să tragă concluzii și să emită generalități cu caracter absolut, ea nu va avea nicio utilitate practică. Teoria trebuie să țină cont de natura umană și să abordeze curajul, îndrăzneala și chiar temeritatea. Arta războiului se aplică unor forțe vii, unor forțe morale. Nu se poate pretinde nici absolutul, nici certitudinea. „Rămâne totdeauna o marjă de incertitudine, atât în problemele mari, cât și în cele mărunte. De o parte, se află incertitudinea, de cealaltă, curajul și încrederea pentru restabilirea echilibrului. Cu cât curajul și încrederea sunt mai mari, cu atât mai mare poate fi marja de incertitudine. *Curajul și încrederea* sunt deci principii esențiale ale războiului; în consecință, teoria nu trebuie să prescrie decât acele legi care dau curs liber acestor virtuți militare, cele mai nobile și cele mai indispensabile, indiferent care ar fi intensitatea și forma lor. Temeritatea însăși nu este lipsită de înțelepciuni și nici de prudență; numai că trebuie un alt instrument pentru a o măsura.“¹⁴

¹⁴ Gérard Chaliand, *op.cit.*, p. 828.

Iată cum s-au deschis larg porțile spre o altfel de știință a războiului, spre o altfel de artă militară, în care efectul este tot atât de important, dacă nu chiar mai important, decât cauza. Mijloacele de analiză a fenomenului război vor apela, de acum, la teoria probabilităților, la teoria jocurilor, la metode științifice de abordare. E drept, acest lucru nu va schimba nici natura războiului, nici percepția lui și, cel puțin până la războaiele mondiale (dar și după aceea), nici forma de manifestare a violenței. Va influența în schimb hotărâtor teoria strategiei, arta strategică și practica strategică. Școlile vor aborda cu seriozitate și profunzime știința și arta războiului, marile bătălii vor fi analizate de acum riguros, cu mijloace științifice, pornind de la efecte spre cauze. Pentru că, așa cum scria Clausewitz, „războiul nu este nici pierdere de timp, nici amor al riscului sau al succesului, nici produs al unui entuziasm fără limite; el este un mijloc serios în serviciul unei cauze serioase. (...) Războiul pe care îl duce orice comunitate – popoare întregi, mai ales popoare civilizate – are drept cauză o situație politică și nu se explică decât printr-un motiv politic. Războiul este deci un act politic. Totuși, dacă el este o manifestare a violenței, complet, fără obstacole, absolut, așa cum se poate imagina după conceptul pur, el s-ar substitui, într-un mod autonom, politicii imediat după ce aceasta l-a provocat; el ar elimina-o, urmând propriile sale legi, asemenea unei mine care nu poate exploda decât în direcția și în maniera dinainte fixate.”¹⁵ Este foarte importantă această precizare. Războiul nu este politică. El este mijloc al politicii, instrument al politicii, dar se separă de politică, de procedeele politicii. Politica îi fixează doar parametrii. De îndată ce s-a declanșat, în parametrii fixați de politică, războiul își urmează cursul, își are propriile sale legi și propriile sale efecte. Pot apărea chiar discordanțe între război și politică, ceea ce ar conduce la o distincție teoretică între aceste două domenii. Realitatea este însă alta.

¹⁵ Idem.

Războiul, chiar dacă nu este politică, rămâne un instrument al politicii. El se prezintă ca o serie de acte, de pulsații ale violenței și durează suficient de mult pentru a-i fi influențat cursul de o inteligență superioară. Dacă războiul răspunde unui proiect politic, este normal ca motivul politic care l-a generat să rămână prima și suprema considerație care-i dirijează conduita. Dar nici obiectivul politic nu este tiranic, fixist, imuabil. Și el se adaptează mijloacelor existente și poate fi, adesea, complet transformat. Dar el rămâne totdeauna prima considerație. Politica pătrunde astfel în orice acțiune militară, exercită asupra ei o influență continuă. Pentru că nu există război de dragul războiului. Războiul este un mijloc al politicii.

În acest sens, la paragraful 24, Clausewitz notează celebra frază care pune pentru totdeauna războiul în coordonatele sale reale: „Războiul este o simplă continuare a politicii prin alte mijloace. Noi observăm deci că războiul nu este un simplu act politic, ci un veritabil instrument politic, o urmare a activității politice, exercitarea acesteia prin alte mijloace. Ceea ce rămâne propriu războiului este caracterul cu totul special al acestor mijloace. Arta războiului, în general, și stafful războiului, în fiecare caz în parte, pot să vegheze ca tendințele și intențiile politicii să nu fie incompatibile cu aceste mijloace. Aceasta nu este desigur o exigență minoră; ea poate, în anumite cazuri, să influențeze intențiile politice și chiar să le modifice. Căci intenția politică este scopul, iar războiul este mijlocul, și nu poate fi conceput mijlocul independent de scop.”¹⁶

Aceasta este, de fapt, esența teoriei războiului, a filosofiei războiului. O relație de condiționare extrem de simplă, pe care omenirea a construit-o, iar Clausewitz a reușit, în sfârșit, să o și explice. Aceasta este un fel de *oul lui Columb* în filosofia războiului.

¹⁶ Gérard Chaliand, *op.cit.*, p. 829.

Totuși, natura războaielor este diferită. Tensiunile și motivele pentru care se declanșează războiul sunt uneori atât de mari încât viziunile politice și cele militare aproape coincid. În aceste situații care merg la limită, războiul va părea mai mult militar și mai puțin politic. Pe măsură ce aceste tensiuni se diminuează, războiul se depărtează de extreme, de tendința sa naturală¹⁷, configurația politică va diferi de cea a războiului ideal, a războiului-limită, astfel încât războiul va deveni din ce în ce mai mult *politic*.

Politica poate să joace roluri diferite în diferite tipuri de războaie. Uneori, ea iese în față, este vizibilă, clară, altele, ea pare să lipsească cu desăvârșire. În realitate, ea nu poate lipsi din niciun război. Politica este *inteligenta statului*. Ea operează cu mijloace extrem de complexe și de diversificate, unele chiar necinstite, folosind sau evitând folosirea violenței.

Războiul nu este niciodată ceva independent de politică. De aceea, pentru a studia și înțelege războiul, trebuie studiată și înțeleasă politica. Este o concluzie foarte importantă. Fiecare război are în spate o politică, mai exact o decizie politică.

Această aserțiune are implicații foarte serioase în ceea ce privește teoria războiului. El este, deopotrivă rezultatul unui impuls natural orb și un joc al probabilităților pe care-l pune în operă o decizie politică. Aceasta din urmă îi dă sens, rațiune și conținut. Agresivitatea nu este suficientă pentru a explica războiul. Cel mult, ea explică violența. Războiul este un complex de acțiuni gândite, elaborate. Există, deci, o trinitate a războiului: *violența originală, ura și animozitatea* care se explică prin acest impuls natural orb; *jocul probabilităților și întâmplării* care transformă războiul într-o activitate liberă a ființei și calitatea sa de a fi un *instrument al politicii* care îi dă calitatea rațională, mai exact, de unică rațiune. Primul aspect interesează masele, cel de al doilea ține de competența șefului

---

¹⁷ Este vorba de logica războiului, de teoria lui, de ecuația lui de confruntare între extreme, nu de practica lui, de războiul real, cel care se supune legilor probabilității, ecuațiilor neliniare.

militar și a armatei, iar cel de al treilea aparține guvernului. Teoria nu poate să ignore aceste elemente, nici raporturile dintre ele. Ea se definește pe aceste trei elemente, le studiază și le modelează.

În capitolul intitulat *Scopul și mijloacele războiului*, Clausewitz revine asupra naturii complexe și schimbătoare a războiului. În afară de afirmația categorică potrivit căreia *războiul este un instrument al politicii*, nimic nu este fixat în coordonate definitive. Scopul războiului variază după cel politic, se ține după el, îl secondează și îl transpune în practică, dar nu oricum, ci în funcție de condițiile concrete. Totuși, obiectivul politic nu se transpune, nu se topește în cel militar, ci rămâne exterior acestuia. Obiectivul militar rămâne totdeauna învingerea inamicului, dezarmarea lui. Ce înseamnă, de fapt, dezarmarea inamicului? Clausewitz distinge trei elemente: forțele armate, țara și voința inamicului. Forțele armate trebuie distruse, țara trebuie cucerită și, prin aceste două elemente, se realizează și cel de al treilea. Astfel se încheie pacea. Dar pacea nu rezolvă toate problemele. Războiul real nu este cel din teoria războiului. „Dacă există războaie între state inegale, aceasta dovedește că, în realitate, războiul este adesea foarte departe de conceptul său original.“ Nu este nevoie ca două state să se bată până ce se epuizează unul pe celălalt. Unul dintre state poate ceda și atunci pacea se încheie înainte de a se sfârși războiul. O astfel de eventualitate este foarte importantă și ea se ia totdeauna în calcul, datorită costurilor imense ale războiului și sacrificiilor pe care continuarea acestuia le impune.

Dar și în relația dintre obiectivul politic al războiului și războiul ca instrument al politicii intervin foarte multe elemente care pot influența atât desfășurarea războiului, cât și obiectivul politic final. Obiectivul politic nu este imuabil. El însuși variază, în funcție de condițiile concrete, de desfășurarea ostilităților, de presiunile internaționale, de starea resurselor, de rezultatele care se estimează, deci de probabilitatea rezultatelor.

Uneori, se speră ca inamicului să-i fie impusă superioritatea forțelor proprii într-o singură bătălie, obligându-l astfel să accepte condițiile încetării ostilităților și încheierii păcii, altele se vizează distrugerea forțelor inamicului și cucerirea teritoriului său prin mai multe bătălii și chiar prin mai multe campanii. Sunt și cazuri când, prin război, nu se vizează distrugerea sau dezarmarea forțelor inamicului, ci crearea unor condiții, prin intermediul unor strategii indirecte, de a-l obliga să accepte încheierea păcii.

Acestea sunt așa-numitele operațiuni care au o influență politică imediată. Printre ele se situează, astăzi, și EBO. Este vorba de acțiuni (de regulă, politice, dar nu numai) care să ducă la separarea inamicului de aliații săi, de câștigarea de partea proprie a unor noi aliați. Mai târziu, în praxiologie, aceste acțiuni vor fi integrate în ceea ce este numit strategia *faptului împlinit*. Un alt mijloc este acela de a-l determina pe inamic să-și sporească cheltuielile și să-și epuizeze resursele. O astfel de strategie indirectă va fi folosită în toate războaiele, inclusiv în timpul Războiului Rece. Aceasta demonstrează realismul și perenitatea operei marelui strateg prusac.

Clausewitz arată și modalitățile în care poate fi determinat inamicul să-și sporească cheltuielile și să-și epuizeze resursele. Acestea sunt: a-i distruge o parte din armată și a-i cuceri o parte din teritoriu; a-i ocupa teritoriul, dar nu pentru a-l păstra, ci pentru a-l devasta, a-i afecta economia, a-i produce pierderi; a-l uza. Această modalitate – *uzura inamicului* –, care se va concretiza în arta militară în ceea ce se numește război de uzură sau de atriție, este definită de Clausewitz ca o luptă care implică o epuizare graduală a forțelor fizice și psihice și a voinței pe toată durata acțiunii. Acest lucru se realizează nu prin lupte cu obiective pozitive, adică ofensive, ci printr-o simplă rezistență. Sau prin acțiuni numeroase, felurite, dar cu obiective limitate și foarte diversificate, dar integrate unui concept unitar. Aceasta asigură

utilizarea mai bună a mijloacelor, economisirea lor și uzura accentuată a celor ale inamicului. Până unde se poate merge oare cu o astfel de strategie? Prin fiecare acțiune din timpul strategiei de uzură se urmărește distrugerea forțelor inamicului până în acel punct în care inamicul să cedeze. Este și un mod tradițional american de a duce războiul. Acest lucru se poate realiza printr-o singură acțiune sau printr-o succesiune de acțiuni. Este de preferat succesiunea de acțiuni. Acțiunea negativă – adică apărarea – oferă prilejul ca, în timp, forțele inamicului să fie aduse în acea stare din care nu mai pot continua acțiunea pozitivă, deci ofensiva, raportul de forțe se va contrabalansa și astfel cel din apărare va putea trece la acțiuni ofensive. Strategia de uzură se folosește de cel slab pentru a rezista împotriva celui puternic. Exemplul lui Frederic cel Mare din timpul Războiului de șapte ani este concludent.

Singurul mijloc al războiului pentru a realiza scopurile politice este *lupta*. Războiul este tot ce se raportează la forțe armate, adică la crearea, pregătirea, întreținerea și folosirea lor. Lupta, în război, nu este un fapt singular, ci un ansamblu compus din mai multe părți, care se disting unele după subiect, altele după obiect. Subiectul este constituit din structura forțelor, obiectul din scopul luptei. Toate acestea alcătuiesc ceea ce se numește *angajament* sau *angajare*. Întrebuințarea forțelor nu este nimic altceva decât organizarea unui anumit număr de angajări directe sau indirecte. Scopul angajării, în război, este distrugerea forțelor inamicului. Este însă posibil ca, în anumite războaie, distrugerea forțelor inamice să nu fie considerată absolut necesară. De altfel, distrugerea forțelor nu este decât un mijloc pentru a atinge obiectivul politic. Acesta poate fi atins și prin alte mijloace, cum ar fi demonstrația de forță, punerea inamicului în fața unui fapt împlinit etc. Acolo unde inamicul este slab, în cazul unui angajament, acesta va ceda înainte de a-i fi distrusă armata.

Singurul mijloc al războiului este lupta. Singurul mijloc al luptei este angajarea. De aceea, distrugerea forțelor adversarului este cheia de boltă a tuturor calculelor. Orice victorie importantă – care înseamnă distrugerea forțelor inamicului – se propagă în toate celelalte domenii, ca un fluid. Eficacitatea nu constă totuși în mijloace, ci în finalități, în rezultate. Distrugerea forțelor inamice nu înseamnă doar distrugerea fizică, ci și morală. Elementul moral este cel mai fluid. El se află peste tot și, de cele mai multe ori, nu supraviețuiește distrugerii fizice.

Distincția dintre acțiunea pozitivă – atacul – și cea negativă – apărarea – este necesară și utilă. Ofensiva vizează distrugerea, apărarea înseamnă așteptare și, adesea, uzură a inamicului. Ea nu este însă așteptare pasivă, anduranță, ci trebuie să vizeze distrugerea forțelor inamice. Mulți generali care n-au ținut seama de acest principiu, adică de caracterul activ-ofensiv al apărării, au pierdut. Scopul apărării este, în general întârzierea acțiunii inamicului, iar aceasta înseamnă așteptare. Vine însă un moment al angajării, al lovirii inamicului. Și atunci apărarea nu mai este o acțiune negativă, ci una pozitivă.

Război înseamnă punerea în aplicare a unei decizii politice prin mijlocirea armelor. Dar modul de punere în aplicare este flexibil. Un comandant abil, atunci când scopurile politice ale războiului permit acest lucru, evită bătălia și caută să realizeze obiectivul războiului fără costuri și pierderi de vieți. Este o întoarcere la arta lui Sun Tzi care considera, între altele, că adevărata artă a războiului constă în obținerea victoriei fără luptă.

Între practica și teoria războiului nu există suprapuneri perfecte. Practica nu este teorie, ci aplicarea teoriei în funcție de circumstanțe, iar teoria ține de logica războiului, de regulile și principiile care acționează în acest domeniu, de ecuațiile care îl modelează și de... efectele practicii.

Lucrurile nu sunt însă atât de simple. Tot ce ține de acțiunea umană – iar războiul este o formă violentă a acestei acțiuni – depinde nu numai de legi și de principii, de circumstanțe și de factori aleatori, ci și de calitatea oamenilor, de capacitatea lor de a crea conexiuni, de a găsi sau inventa soluții ingenioase. Napoleon spunea că hotărârile cele mai bune pe câmpul de luptă nu sunt, adesea, decât reamintiri, de unde rezultă că, și în război, tot el, omul, este măsura tuturor lucrurilor. De aici, rezultă rolul geniului militar, al comandantului de excepție. Clausewitz nu putea să nu remarce rolul personalității militare, al geniului militar. Arta militară este plină de astfel de exemple. Adesea, nu atât știința războiului, cât spiritul intuitiv și inventiv al comandantului – adică acela de a vedea în mod inteligent relația cauză-efect – a dus o armată sau alta la victorie.

Genialitatea militară nu este o calitate unică, precum curajul, ci o combinație armonioasă de calități. Geniul militar apare mai ales la popoarele care au activități complexe. Rareori se vor găsi genii militare la popoarele sălbatice. Aceste genii apar acolo unde evoluția intelectuală generală este la ordinea zilei, unde există o cultură, o experiență de viață, o filozofie, o gândire socială dezvoltată.

Curajul este de două feluri: cel personal, manifestat în fața unei primejdii, și cel care presupune asumarea unei responsabilități, fie în fața unei instanțe, fie în fața propriei conștiințe. Curajul manifestat în fața unei primejdii se manifestă și el în două moduri: ca indiferență față de pericolul respectiv, ca dispreț față de moarte, deci ca o stare individuală permanentă, și, respectiv, ca ambiție, patriotism, entuziasm. În acest din urmă caz nu este vorba de o stare permanentă, ci de o stare emoțională, de un sentiment. Prima formulă a curajului creează constanța, cea de a doua generează îndrăzneala. Din combinarea dintre cele două rezultă forma perfectă a curajului.

Acestea se întâlnesc mai ales la popoarele sălbatice sau semicivilizate.

Totuși, în război, calitățile intelectuale au un rol predominant. Războiul este domeniul de incertitudine, trei sferturi din elementele pe care se fundamentează acțiunea rămân în cețurile unei incertitudini mai mari sau mai mici. De aceea, ieșirea dintr-o astfel de stare nu poate fi realizată decât de o inteligență subtilă care poate aprecia din instinct adevărul. O inteligență superioară este cea care asigură consistență războiului. Una medie poate doar să vadă just, ceea ce nu este suficient, războiul fiind domeniul hazardului. „Pentru a triumfa fără probleme în această confruntare neîncetată cu neprevăzutul, două calități sunt indispensabile: mai întâi, o înțelegere care, chiar în orele cele mai sumbre, conservă urma luminii interne care duce la adevăr; apoi, curajul de a urma această lumină palidă. Prima a fost configurată prin expresia franceză *coup d'oeil* (aruncătură de ochi); cealaltă este *determinarea*. Din aceste două elemente a luat naștere ideea *unei decizii rapide și exacte*, foarte importantă atât pentru domeniul tactic, cât și pentru cel strategic.

Determinarea se datorează unei calități speciale a inteligenței, rapidității ei, care este proprie mai mult spiritelor puternice decât celor strălucitoare. Trebuie să fii puternic pentru a rezista războiului, inclusiv erorilor și ororilor. Altfel devii timorat, iar inteligența ta își pierde din consistență și acționezi sub impulsul momentului.

Capacitatea de a vedea totul dintr-o privire și determinare conduc la o calitate foarte des întâlnită în război, domeniul al neprevăzutului și forță de a învinge neprevăzutul: *prezența de spirit*.

Atmosfera războiului cuprinde patru elemente esențiale: *primejdia, efortul fizic, incertitudinea și hazardul*. Pentru a le stăpâni este nevoie de tărie de caracter și de o mare capacitate de înțelegere, adică de energie, fermitate, forță de caracter și

spirit mobil. Dacă, spre exemplu, inamicul rezistă două ore, în loc de patru, acest lucru exercită o mare presiune asupra comandantului nu atât în mod direct, cât mai ales prin *efectele asupra combatanților*, prin *influența pe care o are asupra acestora*.

Moralul și entuziasmul sunt invers proporționale cu rezistența inamicului. Odată cu prelungirea acțiunilor, numărul victimelor crește, situația devine dificilă, iar comandantul trebuie să găsească acele resurse pentru a depăși mai întâi el însuși starea pe care i-o creează o astfel de situație și apoi să-i influențeze și pe ceilalți prin ardoarea spiritului său, prin reaprierea determinării, prin claritatea speranței pe care trebuie să le-o incumbă. Onoarea și gloria sunt acele valori care întrețin forța unei armate și a fiecărui luptător.

Din acestea rezultă acea energie atât de necesară continuării luptei, ieșirii din situații dificile și acea fermitate de caracter care se materializează de cele mai multe ori în și prin stăpânirea de sine. Clausewitz spune că un spirit puternic este cel care nu-și pierde echilibrul nici chiar în cele mai violente furtuni.

Dincolo de aceste calități care se cer oamenilor, intervin și alte elemente deosebit de importante. Unul dintre acestea îl reprezintă relația război-teren. Dacă în alte activități umane, terenul este la îndemână, îl poți cuprinde dintr-o singură privire, în război, comandantul nu beneficiază de acest avantaj. Aici intervine, în afară de cunoștințele acumulate și de informațiile adunate, simțul de orientare.

Acesta constă, după Clausewitz, în capacitatea de a ne reprezenta rapid și corect configurația geometrică a oricărui teren și, în consecință, cea de orientare rapidă în orice moment. Aici trebuie să intervină acea însușire a spiritului care se numește imaginație. Ei i se asociază o bună memorie și o deosebită capacitate de înțelegere, de asociere.

Istoria nu atribuie, totuși, calitatea de a fi geniu decât celor care s-au distins în primele rânduri, mai ales în activitatea de comandament, întrucât aici se cer acele calități care, întrunite, duc la genialitate. Clausewitz arată că nu i s-a atribuit lui Carol al XII-lea calitatea de geniu, întrucât el n-a știut să subordoneze eficacitatea armelor sale unei inteligențe și unei înțelepciuni superioare. Nici lui Henric al IV-lea nu i se atribuie aura de geniu, deoarece el a trăit prea puțin pentru ca talentul său militar să dea roade. Napoleon spunea că nenumăratele decizii pe care le ia un șef militar constituie o problemă de calcul matematic demnă de talentele unui Newton sau unui Euler.

De la elitele intelectuale superioare se așteaptă strălucire, capacitate de sinteză, viziune și judecată de mare anvergură, care nu se găsește la inteligențele obișnuite. Dar toate aceste calități nu au nicio relevanță istorică și nicio finalitate dacă nu sunt însoțite de un temperament adecvat și de un caracter puternic. La acest nivel, diferența dintre cunoștință și voință, dintre a ști și a putea este flexibilă și realistă. Un om inteligent știe ce vrea, știe ce poate, vrea ce poate și poate ce vrea.

2.2. Suportul pragmatic al operației bazată pe efect

Considerăm, în acord cu numeroși analiști, că operațiile bazate pe efecte au un suport extrem de substanțial în filosofia pragmatică americană. Susținem acest lucru, întrucât operațiile bazate pe efecte, mai exact, abordarea problematicii efectelor în fundamentarea, planificarea și desfășurarea operațiilor militare și civil-militare presupune o gândire profundă, o arhitectură care conexează concepte filosofice, psihologice, sociologice, matematice, de management al riscurilor și de altă natură foarte consistente și foarte bine ancorate în ceea ce numim acțiune eficientă. EBO este și trebuie să fie, în esența ei, o mare acțiune

eficientă, o meta-acțiune eficientă, ca să spunem așa, sau un complex de acțiuni eficiente, iar acest lucru presupune centrarea reflecției filosofice pe motivele, scopurile, obiectivele acțiunii, identificând cu minuție și răbdare toate efectele previzibile și acceptând că pot exista și altele, necunoscute, unele chiar cu totul imprevizibile, dar care vor apărea pe timpul desfășurării. Filosofia pragmatică americană se apropie cel mai mult de o astfel de viziune. EBO nu este o simplă adaptare a acțiunii militare și civil-militare la efecte, ci un nou mod de a gândi, cunoaște și fundamenta această acțiune din perspectiva, predominant pragmatică, a conexiunilor multiple *cauze-acțiuni-efecte-cauze*.

2.2.1. Filosofia pragmatică și EBO

Există un curent în filosofia contemporană denumit *pragmatism*¹⁸. Acesta a apărut spre finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în gândirea filozofie americană. Este un curent original produs de modul de viață american, de gândirea centrată pe obiect, pe utilitate și pe eficiență. Ideile fundamentale ale acestui curent își au izvorul în structura cognitivă a clasei de mijloc din perioada respectivă – și dintotdeauna – care își concentrează efortul de analiză și de cunoaștere pe efecte, adică pe consecințele practice ale acțiunii. Pe americani îi interesează mai puțin teoria, atâta vreme cât aceasta nu are o finalitate practică, nu se exprimă și nu se simte, într-o formă sau alta, în modul lor de viață. Americanii își orientează efortul meditației și gândirii filosofice pe posibilitățile omului, pe rolul și locul lui într-un sistem care produce utilități, care creează siguranță și încredere.

Din acest punct de vedere, filosofia pragmatică americană se îndepărtează oarecum de filosofia europeană, centrată pe cunoașterea lumii, pe teoretizare excesivă, dar nu este prea

¹⁸ Pragma (πραγμα) – faptă, acțiune.

departe de filosofia asiatică, îndeosebi sinică, unde accentul se pune pe cunoaștere sinelui și, pe această bază, pe creșterea performanței individuale, prin atingerea unor praguri foarte înalte, excepționale de concentrare psihică și de valorificare a calităților ființei umane, în cadrul unor determinări tradiționale și al unor școli ce vin din străfundurile istoriei și dau consistență și perenitate actului uman. Americanii, în perioada apariției acestui curent, acordau mai puțină atenției istoriei, punând în schimb accentul pe posibilitatea ființei umane de a atinge performanțe îndeosebi în planul acțiunii.

Principali reprezentanți ai acestui curent sunt Charles Sanders Peirce (1839-1914), William James (1842-1910) și John Dewey (1859-1952). În 1871, a luat ființă Clubul metafizic de la Cambridge (Massachusetts) din care făceau parte o serie de cercetători și profesori.

Pragmatismul poate fi definit ca încercare de a fundamenta criteriile adevărului și ale semnificației conceptelor în și prin consecințele ce rezultă în practică din admiterea lor. Adevărul și semnificația au valoare prin utilitatea lor. Este adevărat ceea ce este util, ceea ce are efecte utile. Baza acestei afirmații și, evident, a acestui concept se află în distincția kantiană dintre rațiunea practică (morală) și acțiunea pragmatică (rațiunea utilitară).

Printre caracteristicile principale ale pragmatismului se situează și următoarele:

- raportarea critică la clasicii filosofiei moderne (Kant, Descartes, empiriștii);

- situarea cunoașterii pe suportul convingerilor și interpretarea convingerilor ca efect al acțiunilor pe care le creează;

- considerarea gândirii ca instrument folosit nu neapărat pentru cunoașterea realului, cât mai ales pentru modificarea lui (instrumentalismul lui John Dewey);

- acordarea unei importanțe speciale semioticii;

- considerarea și tratarea științei ca instrument de investigație colectivă, în sensul înțelegerii comunității oamenilor de știință ca subiect cunoscător;

- accentuarea teoriei metodei în cunoaștere;

- investigarea experienței concrete și finite a oamenilor și renunțarea la metafizică.

Chiar dacă unele dintre caracteristicile pragmatismului sunt exagerate sau discutabile, acest curent centrează efortul gândirii pe efect, pe rezultat.

Principalul reprezentant al acestui curent este Charles Sanders Peirce, chiar dacă termenul de „*pragmatism*” a fost folosit pentru prima dată de William James, în 1897, într-o lucrare intitulată **Voința de a crede**¹⁹.

Opera lui Peirce, constând din articole și studii publicate în reviste de specialitate, este foarte tehnică, greu accesibilă publicului larg, ceea ce a și limitat popularitatea autorului. El a dorit să își folosească experiența științifică pentru a fundamenta o concepție filosofică, adică un mod de a gândi. Domeniul logicii formale și cel al fundamentelor matematicii au fost instrumente foarte utile în strădania lui Peirce. Contribuțiile sale filosofice se manifestă îndeosebi în logică, teoria cunoașterii și semiotică.

Logica sa încearcă să corecteze și să dezvolte logica lui Kant, mai ales în ceea ce privește categoriile și configurarea ideii de adevăr. Ideea de adevăr formulată de Peirce a rămas semnificativă pentru pragmatism. În viziunea lui Peirce, adevărul nu este o corespondență, nici coerență, ci aplicare în practică a conceptului. Este, cu alte cuvinte efect.

Peirce, în esul *Fixarea convingerii* (1877), analizează deosebirea dintre credință, în sensul convingerii, și îndoială. Convingerea motivează și dirijează acțiunea, în timp ce îndoiala

---

¹⁹ William James, *The Will to Believe, Human Immortality* (1956) Dover Publications, ISBN 0-486-20291-7 .

crează nevoia de a cerceta calea de a ajunge la convingere, la credință.

Există, în concepția sa, diferite metode de a ajunge la configurarea și fixarea convingerii, dintre care cea mai importantă este metoda științei, metodă care, în opinia sa, are trei componente:

- abducția;
- deducția;
- inducția.

Termenul pe care-l folosește Peirce nu este cel de „pragmatism” ci cel de „pragmaticism”. Primul ține de simțul comun, de o viziune ceva mai directă, cel de al doilea ține de metodă, de știință și de a ajunge la adevărul folositor.

William James duce mai departe ceea ce a început Peirce în conceperea pragmatismului ca teorie generală a acțiunii umane. Îl preocupă, ca psiholog, mai ales acțiunea umană, îndeosebi cea individuală. De aici, rezultă o modalitate specială de înțelegere a adevărului. În concepția lui James, pragmatismul se reduce la o formulare devenită celebră: „*Adevărul constă pur și simplu în ceea ce este avantajos pentru gândire*”.

Pragmatismul lui James se bazează pe un empirism radical. El consideră că pragmatismul constă din două componente esențiale:

- o *teorie a semnificației*, pe care o atribuie semioticii lui Peirce;
- o *teorie a adevărului*, pe suportul operei lui John Dewey.

L-a preocupat, de asemenea, înțelegerea măsurii în care experiența religioasă oferă dovezi sau argumente ale existenței lui Dumnezeu. Arată că o astfel de experiență nu este suficientă. Efectele pragmatice ale experienței nu sunt și nu pot fi argumente nici ale existenței, nici ale existenței lui Dumnezeu, dar ele sunt foarte importante pentru înțelegerea

semnificației și pentru configurarea ideii de adevăr ca produs al concreteții gândirii.

Cel de al treilea reprezentant al acestui curent filosofic este John Dewey, specialist în psihologie aplicată. În 1896 deschide un laborator de psihologie aplicată, pe care îl va conduce până în 1904. Scopul activității de laborator a fost acela de a înțelege mai bine pedagogia și psihologia aplicată. Urmează, într-un fel, drumul deschis de Hegel, considerând că spiritul uman nu este altceva decât un instrument necesar și perfectibil, care ajută omul să se adapteze la mediul în care trăiește.

Dewey nu a avut o părere prea bună despre război. Dimpotrivă, el a condamnat războiul, întrucât, în concepția lui, nu face parte din natura umană, ci este un rezultat al organizării sociale, al conflictualității sociale.

De aceea, ideile pragmatismului formulate de cei trei și de întreaga școală pragmatică americană ajută și la altceva decât simpla reflecție filosofică. Pragmatismul american ajută la coborârea războiului „cu picioarele pe pământ”, la scoaterea lui din mit și din fatalitate, la înțelegerea complexității efectelor lui și a impactului acestora asupra culturii și civilizației.

Pragmatismul a oferit gândirii militare nu doar o matrice conceptuală bazată pe gândirea efectelor, ci și o metodă de a ajunge la efect sau de conexiune la efect.

2.2.2. Analiza pragmatică și EBO

Conceptul EBO este, în opinia brazilianului Alexandre Sergio Rocha²⁰, destul de vechi. El poate fi de-o vârstă cu cel de al Doilea Război Mondial, sau chiar mai vechi. Colonelul Edward Mann, locotenent-colonelul Gary Endersby și Tom Searle, citați de Rocha, în **Dominant Effects: Effects-Based**

²⁰ Dr. Alexandre Sergio da Rocha, *Opérations basées sur les effets. Une application militaire de l'analyse pragmatique*, Air & Space Power Journal en français - Printemps 2007.

Joint Operation²¹, analizează o serie de cazuri care ajung până la cel de Al Doilea Război Mondial, în care forțele armate americane au aplicat acest concept. Nu a fost însă niciodată instituționalizat un mecanism de gândire care să justifice aderarea la acest principiu. Astăzi, acest principiu este dezvoltat destul de timid și de inegal de doctrina interarme americană și îndeosebi de cea a Forțelor Terestre. Acest lucru nu este și nu poate fi surprinzător. În fond, orice operație planificată – și toate operațiile sunt planificate sau presupun un proces complex de planificare – implică un efect previzibil. Locotenent-colonelul Antulio J. Echevarria II arată că orice acțiune are efecte de primul sau de cel de al doilea rang.²² Problema determinării sau calculării efectului dorit diferă de cea a efectelor veritabile ale unei acțiuni. Modul în care cele două tipuri de efecte – cele dorite și cele rezultate – influențează mediul politic, economic, militar și socio-cultural este însă foarte important pentru EBO.

Colonelul Edward Mann, locotenent-colonelul Gary Endersby și Tom Searle consideră că este necesară elaborarea unei teorii fondată în întregime pe efecte. Acest lucru presupune concentrarea efortului pe două direcții:

- crearea unei teorii militare complete a planificării și a războiului, fondată pe o reflecție bazată pe efecte și impregnată de acestea, ceea ce se și întâmplă în prezent îndeosebi în forțele armate americane;

- efectuarea de studii pentru elaborarea fundamentelor teoretice ale reflecției bazată pe efecte.

Rocha se ocupă de cea de a doua direcție, iar acest lucru ni se pare important pentru teoria efectului. Reflecția bazată pe efecte este proprie oricărei activități umane, inclusiv planificării militare, iar americanii au o deosebită experiență în acest sens,

²¹ *Aerospace Power Journal* 15, n° 3 (toamna anului 2001), p. 93.

²² Lieutenant colonel Antulio J. Echevarria II, "Reining in 'the Center of Gravity Concept'", *Air and Space Power Journal* 17, n° 2 (été 2003), p. 91.

întrucât modul lor de viață se bazează pe o conexiune foarte puternică între teorie și practică, pe o filosofie pragmatică fundamentată, între alții, de Charles Peirce și, mai ales, de John Dewey.

În perioada 1986-1992, pe când era titular la o catedră în cadrul Școlii Naționale Braziliene de Război, Rocha a elaborat o teorie pe care a denumit-o *analiza pragmatică*. Această teorie n-a fost aplicată niciodată în școala respectivă, dar, în opinia lui Rocha, ea ar putea fi avută în vedere de politicile guvernamentale pentru a se înțelege de ce un mare număr dintre aceste politici, care ar fi trebuit să reușească, n-au avut practic, nici un succes.

Rocha face o paralelă între teoria sa – cea a analizei pragmatice – și EBO, arătând că prima încorporează caracteristicile celei de a doua și, chiar mai mult, ar putea fi folosită pentru clarificarea unor aspecte legate de studiile consacrate operațiilor bazate pe efecte.

Generalul David A. Deptula arată că EBO reprezintă o „filosofie de planificare de campanie, prin care planificatorul militar își folosește cunoștințele superioare pentru a evita luptele de uzură, aplicând forța în locul potrivit și la momentul potrivit pentru a obține efecte operaționale și strategice precise”. Acest principiu nu este defel nou. Napoleon Bonaparte susținea exact același lucru. Colonelul Edward Mann, locotenent-colonelul Gary Endersby și Tom Searle atrag, de asemenea, atenția asupra avantajelor EBO: „Accentul pus pe situațiile dorite – efectele – pentru a atinge obiectivele vizate permite evitarea focalizării pe pseudo-obiective, cum ar fi distrugerea”. Colonelul Echevarria II arată, de asemenea, că comandamentul american definește EBO ca un mecanism care permite obținerea rezultatului strategic dorit sau un *efect* asupra inamicului prin aplicarea panopliei complete de mijloace

militare și nonmilitare la nivel tactic, operativ și strategic.”²³ *Efectul* este înțeles aici ca rezultat, eveniment sau consecință materială, funcțională sau psihologică care rezultă din mai multe acțiuni.

Centrul doctrinal al Forțelor Aeriene Americane de la Maxwell AFB, din Alabama, definește EBO ca „operații care sunt planificate, executate și adaptate pentru a influența sau modifica sisteme sau mijloace cu scopul de a obține rezultatele dorite”.

Elementele importante ale conceptului american EBO sunt, în viziunea lui Rocha, următoarele:

- influențarea sau modificarea;
- rezultatele dorite;
- realizarea.

Influențarea este o funcție de putere. Teoretic, există o anumită relație dintre putere și influența pe care o exercită sau o poate exercita – care poate fi calculată sau estimată – și realitatea observată sau observabilă. Teoretic, aproape orice este posibil. Practic, intervin o mulțime de elemente care influențează masiv acțiunea umană. Principiul „*Ceteris paribus*” (șanse egale), care se folosește în unele calcule economice se dovedește rareori aplicabil și în ceea ce privește realitatea efectelor. Există efecte imediate (efecte de primul rang sau de prim ordin), care sunt produse directe ale acțiunii, și efecte ulterioare (de rangul doi). Spre exemplu, un bombardament produce distrugeri. Planificatorul din Forțele Aeriene vizează acest efect de prim ordin – distrugerea unor obiective –, un efect dorit, care, la rândul lui, are alte efecte – descurajarea, slăbirea capacității de reacție, crearea libertății de acțiune pentru forțele proprii etc. –, de asemenea, efecte dorite, precum și alte efecte, de ordinul trei, în plan politic, economic, sociale etc., unele

²³ Lieutenant colonel Antulio J. Echevarria II, ““Reining in’ the Center of Gravity Concept”, *Air and Space Power Journal* 17, n° 2 (été 2003), p. 96, nota 24.

dorite, altele nedorite. Este vorba de un sistem de efecte în cascadă.

Cea de a treia componentă – realizarea – reprezintă o corespondență dintre *efectul planificat* și *efectul realizat*. Sunt relativ ușor de realizat efectele de prim rang. Dacă este planificată distrugerea, prin bombardare, a rezervoarelor de petrol dintr-o anumită zonă – spre exemplu, distrugerea, în timpul bombardamentelor NATO asupra Iugoslaviei din 1999, a rezervoarelor de petrol de la Pancevo – acest lucru este relativ simplu, în cazul deținerii supremației aeriene. Dar lovirea acestor rezervoare, împreună cu alte acțiuni asupra altor obiective din zonă (bombardarea podurilor de peste Dunăre și blocarea, în acest fel a șenalului navigabil, lovirea unor obiective care produceau diferite substanțe, folosirea unor proiectile din uraniu sărăcit etc.) au creat efecte grave asupra zonei care nici până astăzi n-au fost evaluate pe deplin. Acestea sunt efecte în cascadă, unele previzibile și luate în calcul, altele, imprevizibile.

Înțelegerea rezultatului așteptat sau dorit presupune:

- definirea rezultatului dorit;
- evaluarea șanselor de a-l obține, în funcție de anumite acțiuni;
- evaluarea șanselor de a avea în vedere factori perturbatori, independenți de voința noastră, care împiedică realizarea efectului dorit;
- evaluarea avantajelor tuturor posibilităților rezultatelor unei acțiuni;
- verificarea posibilității de a izola rezultatul dorit de alte rezultate probabile, unele dorite sau acceptabile, altele indezirabile;
- crearea planificată a unor circumstanțe ale acțiunii din care să rezulte efectul dorit.

Esentialmente, EBO depinde de:

- distincția dintre produs și rezultate;

- cunoașterea foarte precisă a raporturilor între produse și rezultate în așa fel încât să fie posibilă probabilitatea obținerii rezultatului dorit;

- obținerea unui produs care să declanșeze cascada de evenimente care să ducă la rezultatul (efectul) dorit.

Evident, aceste condiții nu sunt specific militare. Ele țin, în general, de orice acțiune umană planificată.

În fundamentarea teoriei sale, Alexandre Sergio da Rocha pornește de la pragmatismul filosofic sau de la filosofia pragmatică a lui Charles Sanders Peirce, pe care se întemeiază, de altfel, întreaga filosofie modernă americană, adică vestitul lor pragmatism. Cunoașterea este subiectivă. Raportul dintre subiect și obiect suferă, în general, o deformare perceptivă. Omul nu poate fi totdeauna sigur de obiectivitatea percepției sale. De aceea, experiența este foarte importantă în demersul cunoașterii. Experiența promovează o dimensiune inter-subiectivă, de verificare a percepțiilor și cunoștințelor. Această filosofie este în concordanță cu modul de viață american, cu „stilul” american, care se bazează, în toate componentele sale, pe efecte. De asemenea, sociologul american Erving Goffman, în *Frame Analysis*, subliniază că orice eveniment poate fi descris în termeni de focalizare. Interesele sunt motive ale acțiunii. Scopul este acela de a izola anumite structuri de bază ale comprehensiunii, disponibile în societate pentru a sesiza semnificația evenimentelor și a analiza vulnerabilitățile specifice care afectează cadrul de referință.

Goffman susține, de asemenea, că nu există niciun fel de garanție că realitatea ar putea prezenta caracteristici la fel de satisfăcătoare ca linearitatea și non-contradicția.

Putem stabili principiile de bază ale analizei pragmatice, combinând ideile lui Peirce și ale lui Goffman. Rocha are în vedere următoarele concepte:

Acțiunile sunt procese care provoacă schimbări în lume și în care intervine un element stimulent identificat drept voință a

unui actor. Prin *actor*, autorul înțelege o entitate materială sau conceptuală a cărei intervenție este necesară și, în general, suficientă pentru desfășurarea unei acțiuni. Se face distincție între un actor, care poate fi o entitate conceptuală compusă din persoane și un *agent*, înțeles ca o persoană care este, de fapt, cauza eficientă a unei acțiuni. Agenții pot fi actori sau elemente care acționează în mumele sau în contul unui actor. Actorii pot fi entități colective complexe, cum sunt guvernele, armatele sau țările în ansamblul lor. Actorii nu pot efectua acțiuni decât prin intermediul unor agenți.

Acțiunile individuale sunt legate de voința unei persoane. Persoanele își pot manifesta voința în două moduri:

- prin declarare deschisă a intențiilor;

- intenția lor poate fi relevată prin sesizarea unei anumite coerențe a conduitei acestor actori sau agenți, care apare ca un sistem de acțiuni coordonate vizând realizarea unui obiectiv.

Primul mod este numit de autor *retoric*, iar cel de al doilea *pragmatic*. Primul mod ține de o anumită convenționalitate socială care constă în declararea verbală și justificarea tacită a acțiunilor considerate ca fiind necesare. Toate acestea sunt convenții sociale, răspund unor obiceiuri, unei ordini sociale etc. Nu categorisim, spre exemplu, o țară drept inamic, pentru că nu dorim să creăm ostilitate, chiar dacă aceasta reprezintă, prin ceea ce face, o amenințare efectivă la adresa noastră. De aceea, definițiile retorice corespund foarte rar cu cele pragmatice. Trebuie să fii prea puternic sau prea inconștient pentru a-ți permite pragmatismul. Dar nici fără el nu se poate.

Definiția pragmatică este, în general, descriptivă. Ea depinde de rezultatele acțiunii. Rezultatele acțiunii unui actor determină identitatea sa pragmatică, iar interacțiunea cu alți actori determină semnificația sa socială. Rezultatele acțiunilor vor fi diferite în funcție de coordonatele în care se desfășoară. Acțiunile produc, totdeauna, cascade de efecte care urmează

drumuri ramificate. Distingem efectele în funcție de interesul sau de interesele pe care le avem. De pildă, prezența americană în Afganistan este privită din două unghiuri total diferite:

- ca necesară pentru „pacificarea” Orientului Mijlociu și democratizarea acestuia, prevenind astfel terorismul și conflictualitatea asimetrică foarte complexă și cu desfășurări imprevizibile;

- ca agresiune împotriva civilizației arabe.

Evident, chiar dacă există un mandat pentru o astfel de misiune, cele două atitudini nu au cum să fie reconciliabile. Singura realitate – aceea a prezenței trupelor americane, ale NATO și ale UE în zonă – constituie o realitate, adică un complex de acțiuni reale cu efecte în cascadă extrem de diferite.

Succesul unei acțiuni calculate este, în opinia autorului, o chestiune pragmatică. Exemplul pe care autorul îl folosește este cât se poate de edificator. Elevii dintr-o țară care aparține lumii a treia petrec cam 3 ore pe zi la școală. În rest, își ajută părinții. Dacă un ministru al educației, care și-a făcut studiile într-o țară puternic industrializată, va mări numărul de ore la 6, atunci, în țara respectivă, va spori absentismul, întrucât părinții copiilor nu se pot lipsi șase ore pe zi de ajutorul copiilor lor. Or, fără o pregătire corespunzătoare, acești copii nu vor avea un viitor mai bun decât cel al părinților lor. De unde rezultă că, de foarte multe ori, ceea ce teoretic (și logic) pare ideal, moral și constructiv, din punct de vedere pragmatic este nu numai realizabil, ba chiar cu efecte inverse, adică nocive. Deci, succesul unei acțiuni calculate constă în rezultat.

O acțiune calculată reușită trebuie:

- să producă un rezultat dorit;
- să nu genereze efecte nedorite.

Aceste rezultate trebuie să fie verificabil.

Putem prezenta conexiunea dintre o acțiune calculată și efectele acesteia – produse și rezultate – astfel:

- efectele dorite și prevăzute rezultă din acțiunea dusă cu scopul de a obține anumite rezultate, dar fără consecințe indezirabile = *acțiune calculată reușită*;

- efectele voite prevăzute rezultă din acțiunea dusă cu scopul de a produce anumite efecte, dar rezultă și efecte nedorite (în general, imprevizibile) = *acțiune calculată reușită cu efecte secundare negative*;

- efectele voluntare prevăzute ale acțiunii dusă cu scopul de a produce anumite efecte, dar din care rezultă și efecte dorite neprevăzute = *acțiune fericită*;

- acțiunea nu produce efectele voite prevăzute, cu sau fără consecințe neprevăzute = *acțiune calculată infructuoasă*.

Dintre acțiunile calculate infructuoase, cele mai importante, în opinia autorului, sunt următoarele:

acțiuni parțial infructuoase, prin care nu se realizează în totalitate efectele dorite, chiar dacă nu se produce nici un efect neprevăzut;

- *acțiuni parțial infructuoase cu efecte secundare pozitive*, prin care nu se realizează în totalitate efectele așteptate, dar care produc efecte dezirabile neprevăzute;

- *acțiuni parțial infructuoase cu efecte secundare negative*, prin care nu se realizează în totalitate efectele prevăzute, dar care produc efecte nedorite neprevăzute;

- *acțiuni contrare*, prin care nu se obține niciunul dintre efectele dorite și nici dintre efectele nedorite neprevăzute;

- *acțiuni contrare cu efecte secundare negative*, prin care nu se realizează niciun efect dorit, dar care produc efecte nedorite neprevăzute;

- *acțiuni contrare cu efecte secundare pozitive*, prin care nu se realizează niciun efect dorit, dar care produc efecte dezirabile neprevăzute.

Acțiunile calculate infructuoase pot fi consecințe rezultate din următoarele trei circumstanțe diferite, independente sau conexe:

- acțiunea poate să producă efecte neprevăzute sau să nu producă efecte așteptate datorită unei erori de execuție, datorită, în principiu, limitelor umane;

- acțiunea poate să producă efecte neprevăzute sau să nu producă efecte dorite, pentru că ideile despre modul în care se produc lucrurile în lume (denumită în general teorie explicativă) nu se aplică în respectivele circumstanțe (aplicarea greșită a unei teorii explicative corecte);

- acțiunea poate să producă efecte neprevăzute sau să nu producă efecte dorite, întrucât rezultă, în mod natural, din aceasta, efecte neașteptate (aplicarea unei teorii explicative, dar care se dovedește a fi incorectă).

După importanța efectelor voite pentru situația dată, acțiunile calculate pot fi categorisite în *acțiuni determinante* și *acțiuni mediatoare*. Acestea nu sunt însă proprietăți ale acțiunilor, ci mai degrabă scopuri sau obiective ale acestora. Spre exemplu, când administrația americană a hotărât să-l considere pe generalul Manuel Noriega, președintele Panama, drept un traficant ordinar de droguri, s-a folosit, pentru aceasta, de acțiuni diplomatice și economice. Aceste sunt, în opinia lui Rocha, acțiuni mediatoare. Teoria explicativă a relațiilor internaționale, care a inspirat o astfel de soluție, presupune ca respectivele acțiuni (economice și diplomatice, în acest exemplu) să fie suficient de puternice și de convingătoare pentru a determina o insurecție și a-l îndepărta pe generalul Noriega de șeful puterii. După cum se știe, aplicarea acestei teorii, în cazul dat, n-a dat rezultate. Statele Unite au lansat atunci operația *Just Cause* pentru a interveni militar în Panama în decembrie 1989.

Analiza pragmatică are în vedere rezultatul. Toate ideile încorporate în conceptul EBO – influențare sau modificare, rezultatele dorite, așteptate sau realizate etc. – sunt, de fapt, consecințe ale acțiunilor planificate, adică rezultate. Specific pentru EBO este faptul că există ceea ce se cheamă intenți-

onalitate. Cu alte cuvinte, EBO constă într-un sistem de acțiuni calculate, având la bază o intenție. Acțiunile calculate sunt, deci, conexe intenției, sunt mijloace sau instrumente ale acesteia.

În opinia lui Rocha, analiza pragmatică ar putea avea aici o funcție de comunicație intersubiectivă, adică între subiecți, întrucât, la urma urmei, EBO este o sarcină și un produs al unei colectivități, care poate fi privit și analizat din mai multe puncte de vedere. Este vorba de participarea unui număr mare de oameni pentru a construi această realitate cu geometrie complexă. EBO este, deci, o realitate cu geometrie complexă, întrucât produsele acțiunilor calculate sunt, pe de o parte, cele pentru care s-a declanșat operația și, pe de altă parte, o suită de efecte complexe, unele prevăzute sau previzibile, altele parțial previzibile, altele total imprevizibile.

2.3. Principii și caracteristici ale operației

EBO nu este o simplă operație, ci un alt mod de a concepe, cunoaște, elabora, planifica și integra acțiunea militară și civil-militară, în funcție de dinamica spațiului luptei și de variația condițiilor concrete, atât a celor inițiale, cât și a celor actuale și viitoare. Stabilitatea pilonilor EBO nu constă în fixismul lor, ci în dinamismul lor. Pilonii EBO se mișcă, sunt variabili, iar forța și densitatea constau nu în lipsa mișcării, ci în accelerarea acesteia. De aceea, EBO corespunde dinamismului complex, lumii accelerate, realității schimbătoare, flexibile și chiar fluide.

2.3.1. Principii ale EBO

Printre principiile importante ale EBO, în condițiile actuale și, mai ales, în perspectiva variației lor complexe și aleatoare, considerăm că pot fi incluse și următoarele:

- pragmatismul acțiunilor;
- integrarea efectelor;
- complexitatea condiționată;
- suportul cognitiv;
- cunoașterea incertitudinii.

Pragmatismul acțiunilor constă îndeosebi în buna măsură, adică în capacitatea comandantului, planficatorului și comandamentului de a profila, deopotrivă, un efect, un efect de efecte și un lanț al posibilelor efecte. Acest principiu obligă planficatorul să răspundă atent la o provocare majoră și câteva întrebări directe: *Care sunt și care pot fi efectele ce condiționează și vor condiționa acțiunile? La ce folosesc ele? Care este raportul dintre efectele previzibile, cele posibile și costuri? Cum influențează ele lanțurile cauzale? Care poate fi modelul evolutiv?*

Integrarea efectelor nu reprezintă doar efortul de a însuma efectele, de a le pune într-un tabel, într-o matrice sau într-o relație de condiționare reciprocă, ci și posibilitatea de a duce evoluțiile și condiționările lor spre și pe un aliniament al esenței. Înseamnă a desprinde și a înțelege esențialul. Iar acest esențial rezultă din integrarea efectelor, dintr-o perspectivă holistică a operației, înțeleasă, deci, ca întreg, ca arhitectură unitar și foarte solidă.

Complexitatea condiționată exprimă, de fapt, complexitatea lanțului cauzal. Din acest punct de vedere, EBO sau EBAO se bazează pe cunoaștere, pe rațiune, pe investigarea permanentă a condiționărilor și variațiilor. În EBO, constantele sunt puține, iar variabilele multiple. De aceea, EBO nu este o operație sigură, nu este o operație în deplină siguranță, ci o

operație în mișcare, o operație care se adaptează atât la ceea ce știm, cât și la ceea ce nu știm, dar trebuie să aflăm.

Suportul cognitiv arată că EBO cere cunoaștere. Adică informație în timp real, capacitatea de analiză a întregului spectru al unei realități complexe, mișcătoare și nesigure, instrumente cognitive rapide și eficiente de explorare, scanare, analiză și înțelegere a spațiului concret și a timpului real, a mișcării, devenirii și transformării.

Cunoașterea incertitudinii este un principiu complementar *suportului cognitiv* și constă, în primul rând, în acceptarea incertitudinii, ca realitate și nu doar ca supoziție. Cunoașterea incertitudinii este singura cale eficientă pentru crearea aceluia minim de certitudine relativă care motivează acțiunea, mai ales acțiunea militară și civil-militară în plan strategic, operativ și tactic.

2.3.2. Caracteristici ale EBO

Considerăm că EBO se distinge de celelalte tipuri de operații (deși toate operațiile tind spre o dimensiune bazată pe efecte), datorită, în principal, următoarelor caracteristici:

- universalitate și specificitate;
- caracter cognitiv;
- caracter militar dar și civil-militar;
- complexitate condiționată semnificativ;
- interconexiune dinamică;
- flexibilitate complexă;
- adaptabilitate continuă.

Toate caracteristicile enunțate mai sus fac din EBO o operație a războiului cognitiv, dus nu doar pentru a învinge un inamic sau pentru a supune o țară, ci pentru a controla și gestiona conflictualitatea lumii, acceptând realitatea, așa cum este ea, dinamică și foarte complexă, și eludând fixismele, fatalitatea și fantasmalele.

CAPITOLUL 3 DIMENSIUNEA MILITARĂ A OPERAȚIEI BAZATĂ PE EFECT

Operațiile Bazate pe Efecte (EBO) aparțin Forțelor Armate Americane și, în primul rând, Forțelor Aeriene. Acest tip de operații reprezintă traducerea în acțiuni militare a ceea ce putem numi *mod de viață american*, un fel de a trăi care se bazează pe o *filosofie pragmatică și pe respectul efectelor*. Unii dintre ofițerii americani care au scris sau au comentat acest concept, printre care se situează și locotenent-colonelul J. P. Hunerwadel²⁴ din Forțele Aeriene ale SUA, consideră că, printre factorii care au contribuit la crearea acestui concept (EBO), se situează „modul tradițional american de a duce un război”, adică războiul de uzură și anihilarea forțelor militare angajate de inamic”, precum și ceea ce unii numesc „acțiuni bazate pe parametri” operațiilor aeriene, în care „se pune accentul pe luarea deciziilor de alegere (selectare) a obiectivelor și mijloacelor de tratare (lovire) bazate pe resursele și mijloacele disponibile pentru atacarea unor obiective speciale.”²⁵ Războiul de uzură/anihilare și luarea deciziilor bazate pe parametri continuă să constituie suportul luptei, respectiv, al acțiunii tactice. Dar costurile unui astfel de război au devenit problematice pentru Statele Unite. Locotenent-colonelul Hunerwadel arată că, „din punctul de vedere al unui aviator, acțiunea bazată pe parametri ar putea să se dovedească chiar ineficace pentru atingerea obiectivelor

²⁴ <http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apj-f/2007/Pri07/hunerwadel.html>

²⁵ Locotenent-colonel J.P. Hunerwadel, Apud, Russell F. Weigley, *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, (New York: Macmillan, 1973), XXII; maior Steven M. Rinaldi, „*Beyond the Industrial Web: Economic Synergies and Targeting Methodologies*”, (thèse, *School of Advanced Airpower Studies*, Maxwell AFB, Alabama, april 1995), p. 36.

politice ale conflictului, în măsura în care ea nu răspunde nici la întrebarea *de ce* sunt lovite anumite ținte, nici în ce mod această acțiune permite atingerea obiectivelor stabilite.”²⁶

Un astfel de „mod american” de alegere a obiectivelor și de tratare a acestora pe bază de parametri a fost întrebuițat și în războiul din Vietnam. Insuccesul de acolo s-a datorat, în mare parte, decalajului constant dintre mijloacele de luptă de care dispuneau forțele armate americane și obiectivele politice ale aceluia război.

Ca urmare a acestei experiențe, forțele armate s-au întors la principiile clausewitziene de bază, insistând, așa cum au făcut-o și în cel de Al Doilea Război Mondial, pe nevoia de a lega obiectivele de la toate nivelurile războiului – de la cele politice la cele tactice – într-o relație cauzală logică. Această apropiere bazată pe rezultate, în care adaptarea strategiei la sarcinile stabilite prin decizia politică devine, la americani, baza doctrinei de planificare. *Efectul*, în acest caz, nu este un simplu rezultat – planificat, dorit sau nedorit – ci finalul în evantai al unui lanț cauzal complex și complicat, care se cere foarte bine cunoscut.

Desigur, în ultimă instanță, operația (sau acțiunea) bazată pe efecte nu aduce sau n-ar trebui să aducă noutăți spectaculoase, revoluționare. De altfel, la prima vedere, nici nu aduce. Oamenii au fost preocupați din toate timpurile de efectul sau de efectele acțiunii sau acțiunilor lor. Aduce însă, în prim plan, un mod de a gândi, un mod de a cunoaște și înțelege războiul ca sistem și ca proces al unor acțiuni care nu se limitează la distrugerea inamicului, ci vizează gestionarea și chiar managementul lanțului cauzal, mai exact al complicatei construcții dinamice cauză-efect, dintr-o perspectivă predominant pragmatică, în spiritul tradiționalei filosofii pragmatice americane de la începutul secolului trecut, fundamentată de Charles Sander Pierce, William James și materializată cum nu

²⁶ J. P. Hunerwadel, *Ibidem*.

se poate mai bine de instrumentalismul lui John Dewey și de evoluția „modului de viață american” din care, de altfel, s-a și născut.

3.1. RMA și EBO

Operația bazată pe efecte (EBO), abordarea efectelor în fizionomia operației sau abordarea pe baza efectelor a operației (EBAO) sunt produse ale noii revoluții în domeniul militar, ale dezvoltării, pe suport *high-tech* și *IT*, a noii gândiri filosofice pragmatice militare. Esența politico-militară și strategică a unor astfel de operații este aceea că fiecare pas trebuie gândit nu doar prin parametri acționali, ci mai ales prin parametri finali, prin efecte. Principiul tranzitivității – *dacă A implică B și B implică C, atunci A implică C* – trebuie rescris, în cazul EBO, astfel: *pentru a obține relația A implică C, este necesar ca A să implice B și B să implice C*. Nu este, desigur, același lucru spus altfel, ci altă construcție, în care pot fi operate extensii infinite. Pentru a obține relația *A implică C*, putem crea sau folosi un lanț mult mai complex, de tipul *A implică B, B implică B1, B1 implică B2, ... Bn implică Bn+1*, sau chiar lanțuri cu desfășurări în bifurcații, care arată, de fapt, mulțimea infinită de căi și de acțiuni pentru a ajunge la un singur efect. Trebuie însă să remarcăm că fiecare desfășurare reprezintă, la rândul ei, un efect, astfel încât efectul final devine, în fond, un efect de efecte.

EBO corespunde, în mare măsură, unui astfel de raționament. Trebuie să ieșim din modul simplist, îngust, mecanicist de a vedea relația *cauză-efect* și să încercăm s-o înțelegem în complexitatea ei, adică în dinamismul ei complex, care se supune unor probabilități condiționate, unor evoluții în lanț pe care nu le putem controla în totalitate. Astfel, vom înțelege, poate, că nu doar atitudinea lui Miloșevici este cauza

fundamentală a dezastrului din Iugoslavia, că nu doar din cauza copacilor nu vedem pădurea, că nu doar din cauza lui Hitler s-a declanșat cel de Al Doilea Război Mondial și nu doar din cauza lui George Bush s-a produs criza financiară din America.

EBO, deși vizează o construcție sigură, bazată pe efecte, reprezintă, de fapt, un mod foarte realist și pragmatic de a înțelege și aborda relația cauză-efect și de a activa oportun, realist și, pe această bază, eficient mecanismele și procesele de producere a efectului dorit, așteptat, util, necesar.

3.1.1. Determinări militare ale EBO

În interviul acordat în 2006 *Revistei NATO*, generalul Lance L. Smith, Comandantul Comandamentului Suprem Aliat pentru Transformare, arată că procesul de transformare „are semnificații diferite pentru diferiți oameni. Sunt desigur cei care o percep ca transformare a unei forțe marcate de procesul îmbătrânirii într-o forță de vârf cu un înalt grad de tehnologizare. Cred că acesta este lucrul care se va întâmpla în cele din urmă. Dar nu se va întâmpla mâine, întrucât nu acesta este modul în care se petrec lucrurile în țările noastre sau în NATO. Trebuie să elaborăm concepte și standarde, trebuie să ne hotărâm ce dorește Alianța să facă și să determinăm misiunea.”²⁷

Conceptul strategic NATO, elaborat la summit-ul de la Roma din 1991 și modernizat pe parcurs, reprezintă un exemplu foarte concludent al procesului de transformare, în dimensiunea sa filosofică (înțeleasă, deci, ca mod de a gândi), politico-militară și strategică și, deopotrivă, al modului în care se construiește și se poate reconstrui o nouă și substanțială bază de reflecție pe probleme politice, strategice, operative și tactice ale acțiunii militare, în funcție de imensitatea și dinamica factorilor determinanți (favorizanți sau restrictivi). În Evul

²⁷ <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/romanian/interview.html>

Mediu, arcașii englezi, cu arcurile lor lungi, loveau și perforau o țintă cu armătură de mărimea unui coif la o distanță de peste 240 de metri și nimeni nu credea, atunci, că poate fi depășită sau perfecționată această teribilă performanță. Rachetele balistice de azi pot lovi orice punct de pe glob, iar cele de mâine, probabil, și din sistemul solar, fără ca nouă să ne pese prea mult de asta, atâta vreme cât nu suntem noi ținta. Dar noi știm sau măcar intuim că astfel de dezvoltări nu au limite, că performanțele la care se va ajunge în materie de distrugere și de lovire a țintelor sunt, practic, infinite. Evoluțiile acestea ies din linearitate și, odată cu dezvoltarea lor complexă și paradoxală, și gândirea încearcă să înțeleagă mai bine complexitatea lumii, a conflictualității și a propriei ei evoluții.

Operația Bazată pe Efecte nu dă mai multă siguranță, nici mai multă certitudine militarilor. Dimpotrivă, ea generează reflecții noi, temeri noi și responsabilități noi.

Anexa nr. 2 - Fizionomia militară a efectului.

3.1.2. Transformarea militară și EBO

Într-un interviu acordat *Revistei NATO*, generalul Lance L. Smith, Comandantul Comandamentului Suprem Aliat pentru Transformare, arată că abordarea operațiilor pe baza efectelor (EBAO) este înțeleasă în mod diferit, de diferiți oameni. „Unii o denumesc acțiune și planificare concertată sau abordare comprehensivă. Aceasta este EBAO, există o mulțime de lucruri dificil de definit în lumea gândirii pe baza efectelor. Este vorba de un proces bazat pe efecte și aceasta este, de fapt, ideea – să renunțăm la a-i mai spune comandantului exact ce dorim ca el să întreprindă din punct de vedere tactic și cum să o facă, încercând mai curând să-i spunem care sunt efectele pe care dorim să le realizăm pe câmpul de luptă și să lăsăm comandantul să ia propriile decizii în privința modului de a le obține. Acesta este nivelul tactic al gândirii bazate pe efecte.

Atunci când avansăm la nivelurile mai înalte ale mării strategii ne confruntăm cu o stare sporită de confuzie, dar conceptul este totuși același. Încercăm să obținem un efect într-o țară, regiune, zonă și ceea ce am învățat clar în timp este că acest lucru nu poate fi făcut doar de armate. Realizarea efectului dorit presupune alte elemente ale puterii naționale și trebuie să gândim în acest mod. În special noi cei din armată nu am gândit astfel întotdeauna, dar cred că nici alți actori nu au făcut-o.”²⁸

Cu alte cuvinte, procesul de transformare implică nu doar reorganizarea armatelor, dotarea lor cu mijloace moderne, ci și revoluționarea conceptelor, a modului de a gândi și înțelege acțiunile militare și civil-militare, ca procese complexe de pregătire, desfășurare sau de prevenire a războiului, de gestionare a crizelor și conflictelor armate, de descentralizare a acțiunilor, de aplicare a noilor principii ce țin de flexibilitate, prevenție, acțiune indirectă și responsabilitate. Abordarea operațiilor pe baza efectelor este o chestiune foarte subtilă și, de aceea, această problematică va fi și în continuare înțeleasă și tratată în mod foarte diferit. Rolul acestui concept în transformarea militară este, totuși, esențial. Un astfel de rol, după opinia noastră, constă în:

- reconsiderarea relației cauză-efect în acțiunea militară, pe baza înțelegerii complexității cauzelor și dinamicii efectelor;
- calcularea, după metode moderne, a lanțurilor sau cascadelor de efecte;
- formarea capacităților de selectare și combinare a efectelor;
- centrarea planificării, a instruirii și pregătirii forțelor și mijloacelor pe suportul comprehensiunii efectelor;
- dezvoltarea, în cadrul filosofiei și fizionomiei C4 (de comandament) a unei componente de reflecție și predicție strategică a efectelor și, pe această bază, de expertizare

²⁸ <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue3/romanian/interview.html>

strategică as deciziilor politice majore. (*Unele detalii în legătură cu complexitatea EBO se prezintă în Anexa nr. 3*)

Există, fără îndoială, și alte aspecte majore privind dinamica și dialectica specifice ale conceptului EBAO, dar nu dezvoltăm subiectul, întrucât esența acestui domeniu constă în flexibilitatea și fluiditatea sa, în adaptabilitatea la condiții și, mai ales, la cerințele sale din viitor.

EBO nu reprezintă doar un nou tip de operații. De altfel, nici nu este vorba de un nou tip de operații, pentru că, din Antichitate și până azi, esența operațiilor militare nu s-a schimbat radical. EBO reprezintă un nou mod de a gândi acțiunea și operația de tip militar și civil-militar.

3.1.3. EBO și inducerea efectului

Efectul este un rezultat. A planifica o operație prin abordarea efectelor înseamnă, la prima vedere, a pune căruța înaintea cailor. Este posibil și așa ceva, cu condiția ca sistemul de tracțiune al căruței să fie transformat într-un sistem de împingere al căruței, așa cum s-au petrecut lucrurile, spre exemplu, în transportul naval, remorcherele fiind transformate în împingătoare. Avantajul ar fi acela că împingătorii (caili, în exemplul nostru și împingătoarele în sistemul transportului fluvial) ar vedea căruța, șlepurile și toată încărcătura. Ceea ce nu este foarte puțin.

Și totuși, nu poate exista un plan real și realizabil, dacă nu se ține seama de rezultate, de efecte. Un *oplan* viabil și realist trebuie să identifice, să evalueze, să conecteze și să integreze toate elementele care intră în ecuația planificării. *Oplan*-ul poate fi, la rândul său, secvențial, unitar sau integral, static sau, în cazul în care se introduc variabile cuantificabile, dinamic. Planurile sunt sinergice, cuprinzătoare și foarte speciale. Planificatorul trebuie să aibă, în acest sens, o foarte temeinică cultură a planificării și a domeniului planificat. Așa cum bine

se știe, nu oricine poate întocmi un oplan, ci numai ofițerii inteligenți, capabili, creativi și cu foarte multă experiență. Esența unui *oplan* constă în capacitatea de a configura operația, de a construi și constitui un model al acesteia.

În *Anexa nr. 4 Fizionomia dinamică a unui oplan EBO* se prezintă o posibilă grilă a efectelor.

Folosind o astfel de grilă, efectele previzibile sunt puse în conexiune cu celelalte elemente specifice ale planificării operației – scopuri, obiective, forțe, mijloace, resurse, acțiuni –, iar determinările și interdeterminările dintre acestea pot să fie evaluate și chiar modelate.

3.2. Caracteristici militare ale EBO

Operația Bazată pe Efecte este tentantă, dar nu poate fi accesibilă oricui, chiar dacă utilizarea ei extinsă devine din ce în ce mai necesară. O astfel de operație cere, în afară de competențe și resurse strategice, tehnologice și informaționale, și un mediu prielnic, un sistem de relații bine structurate, cooperare și colaborare internațională, precum și un suport militar foarte solid. La ora actuală, numai Forțele Armate ale SUA sunt în măsură să pregătească și să desfășoare cu adevărat operații de acest gen, întrucât astfel de operații reclamă un concept filosofic, un sistem foarte bine pus la punct de prognozare și planificare a efectelor, precum și capacitatea de a opera în condiții complexe, cu evoluții imprevizibile și chiar haotice.

3.2.1. EBO, apărarea națională și apărarea colectivă

Operațiile prezente și mai ales cele viitoare vor fi abordate, fără îndoială, pe un suport de efecte dinamice și complexe. Acest suport se structurează, mai întâi, pe câțiva

piloni importanți – capacitățile militare și civil-militare ale SUA, ale NATO și ale UE –, la care se adaugă și cele ale unor țări care nu fac parte din alianțe și coaliții, cum ar fi Rusia, China, India și Japonia. Intervenția Rusiei în Georgia, spre exemplu, poate fi considerată o adevărată Operație Bazată pe Efecte, ca și intervențiile americane sau cele ale diferitelor coaliții în Balcanii de Vest, în Irak și în Afganistan.

Operația Bazată pe Efecte va fi, în curând, operația fundamentală a apărării colective și a apărării naționale, îndeosebi pentru țările care fac parte din NATO și din UE, dar nu numai pentru acestea.

Totuși, o astfel de operație nu este una standardizată, nu dispune de reguli și proceduri clare și nu face parte din mulțimea acelor operații din formele tradiționale de luptă tradiționale (apărare, ofensivă, retragere, urmărire, întâlnire, demonstrație de forță etc.) care au marcat toate războaiele desfășurate până acum.

Procesul de transformare a armatelor este cel care va genera posibilitatea și condițiile minime necesare pregătirii și desfășurării EBO. Aceste operații sunt și, probabil, vor și fi și în viitor elaborate, planificate, construite și materializate pe cel puțin patru mari paliere:

- palierul național, care transpune în practică politica de apărare și de securitate a fiecărui stat în parte;
- palierul european, care materializează PESA;
- palierul euro-atlantic, care continuă modernizarea conceptului NATO și adaptarea lui, prin procesul de transformare, la noile cerințe ale provocărilor, pericolelor, amenințărilor, vulnerabilităților și riscurilor implicite ale unui mediu de securitate global și regional flexibil, dinamic și foarte complex, având ca obiective, deopotrivă, apărarea colectivă, sub noile ei forme, din care face parte și strategia de gestionare a crizelor și conflictelor și menținerea unui echilibru strategic;

- palierul internațional, care vizează, în principal, controlul conflictualității.

Aceste patru paliere sunt interdependente. Toate se află într-un proces de transformare și de generare a unor structuri de forțe, mijloace și acțiuni prin care se urmărește, pe de o parte, dominanța strategică și, pe de altă parte, o cât mai bună poziționare pentru a se face față provocărilor încă necunoscute în totalitate ale viitorului.

EBO constituie, pentru toate statele – îndeosebi pentru cele puternice – noul tip al sistemelor de acțiuni în spațiul strategic și la nivel operativ, pentru realizarea scopurilor și obiectivelor propuse. De aceea, este de așteptat ca, în viitor, EBO să aducă noi și substanțiale coordonate în filozofia și fizionomia războiului și, în general, în cea a conflictualității armate.

3.2.2. Expediționarismul și EBO

Majoritatea operațiilor expediționare sunt sau trebuie să fie operații de răspuns activ, preemptiv (de preîntâmpinare) și preventiv la crize. Ele nu mai reprezintă, ca altădată, un instrument de cucerire a noi teritorii, de înnăbușire a unor revolte din colonii, de menținere a unor teritorii, de răspuns la unele provocări, ci vizează efectiv gestionarea unui mediu strategic de securitate deosebit de flexibil, de complex și de tensionat. Aceste operații trec din sfera voinței dominante, acaparatoare și cuceritoare, în cea a responsabilității politice și militare pentru menținerea și protecția păcii.

Organizația Națiunilor Unite, prin Consiliul de Securitate, OSCE, Uniunea Europeană și NATO, precum și organizațiile regionale de securitate trebuie să acționeze, cu și sub mandat ONU, pentru gestionarea conflictualității și prevenirea unor războaie devastatoare.

Pentru astfel de misiuni, instrumentul cel mai potrivit în reprezentă EBO. Operațiile de acest tip folosite pentru gestionarea crizelor și conflictelor armate, stabilizare și stabilitate, impunerea sau menținerea păcii etc., sunt foarte complexe, pe termen lung, au

dimensiuni civil-militare remarcabile și cer o planificare de foarte largă deschidere.

3.2.3. EBO și reacția rapidă

Lumea nu-și mai poate permite astăzi să lase războiul slobod, să nu acționeze sau să reacționeze rapid și eficient pentru a stinge orice flacără care ar putea genera un dezastru. Sabia nucleară a lui Damocles, stimulată de tehnologie, de IT, de rețea și de fragilitatea lumii, poate oricând cădea asupra acestei civilizații extrem de vulnerabile. De aceea, lumea trebuie să-și ia toate măsurile pentru a nu fi surprinsă de un fapt împlinit sau de un sistem de acțiuni în lanț, cum sunt, spre exemplu, cele teroriste. Iar acest lucru trebuie realizat, în primul rând, printr-un sistem de acțiuni și de reacții rapide.

EBO nu pare pretabilă la acele tipuri de misiuni care cer și presupun reacții rapide, întrucât cere o planificare judicioasă și o elaborare temeinică, în timp, cu un sistem de modelare, de verificare, de testare și de evaluare, un control riguros al acțiunilor, reacțiilor și categoriilor de efecte. Dar nici nu poate lipsi din cadrul reacției rapide. Acțiunea și reacția rapidă nu pot exista în afara unei filosofii a efectelor, în afara lanțului de efecte pe care-l generează. Foarte multe dintre aceste efecte vor fi secundare, colaterale sau spontane. Chiar dacă operația rapidă se desfășoară prin surprindere – iar efectul ei trebuie să fie tocmai surpriza –, practica a dovedit că există numeroase și foarte periculoase efecte post-surpriză sau post-surprindere, care pot reconfigura și retensiona întregul areal în care a avut loc o astfel de operație. Acțiunea și, respectiv, operația de tip rapid au fost și sunt încă de foarte mare efect. Planificatorul trebuie să vadă și să înțeleagă însă și efectul efectului, iar acestea trebuie pus în ecuație, analizat, înțeles, evaluat și eventual, modelat.

În această situație, s-ar putea elabora, accepta și materializa un concept de abordare pe bază de efecte prioritare a operației rapide (ABEPOR) sau de elaborare a unui concept al Operației Rapide Bazată pe Efecte Prioritare (ORBEP) care impune o reconfigurare pe baza relațiilor de interdeterminare și intercondiționare dintre efectele prioritare, care se cer identificare, formulate, prognozate și evaluate, și tipologia acțiunilor și manevrei specifice.

3.2.4. Efectul militar al EBO

EBO nu este doar un nou mod de a pune în operă o decizie politică și strategică impusă de o stare conflictuală ce trebuie rezolvată sau măcar gestionată. EBO este o abordare simultană și integrală a cauzelor, efectelor, acțiunilor și conexiunilor dintre acestea, chiar dacă identitățile nu sunt distruse, iar sistemele și procesele continuă să se autonomizeze și, în același timp, să se integreze.

Principalele efecte militare ale EBO se referă la:

- stimularea gândirii militare proiective și prospective;
- dezvoltarea reflecției strategice pe baze mai flexibile, dinamice și complexe, în care să se aibă în vedere nu doar certitudinile, ci și incertitudinile;
- adaptarea sistemelor de acțiune și de reacție la dinamica fără precedent a provocărilor, pericolelor și amenințărilor, a vulnerabilităților sistemelor și proceselor militare și civil-militare la acestea și asumarea responsabile și realistă a riscurilor care se asociază acestora în cadrul EBO;
- accentuarea incertitudinii și nedeterminării ca factori de remodelare a inteligenței și prudenței strategice și operaționale, inclusiv a curajului și eticii acțiunii militare eficiente;
- formarea, treptată, a unei noi dimensiuni a culturii strategice, bazată pe sisteme de valori care validează și fixează, în parametri dinamici, devenirea, transformarea, pregătirea, înzestrarea și acțiunea.

Efectul militar al EBO se definește pe o construcție puternică, de la centrul interior al sistemului și procesului, pe baza unor determinări din interiorul sistemului și dinafara acestuia, pentru asigurarea flexibilității și oportunității acțiunii.

Prin EBO, militarii plonjează în universul filosofic al cunoașterii cauzelor, efectelor, lanțurilor deterministe și dezvoltării acestora într-un timp comprimat și într-un spațiu nelinear.

CONCLUZII

1. Operația Bazată pe Efect (EBO) sau Adoptarea Efectelor ca suport al Operației (EBO) este un concept nou, rezultat din noul dinamism al conflictualității de tipă militar și civil-militar, care centrează efortul conceperii, planificării și acțiunii în spațiul cunoașterii profunde nu doar a spațiului luptei, ci a complexității unei intervenții în condițiile extrem de diversificate, de dinamice și de fluide ale mediului politico-militar și strategic actual și viitor.

2. Conceptul EBO aparține gândirii strategice americane. Prin aceasta, trec în domeniul acțiunii militare unele idei formulate încă la începutului secolului al XX-lea de unii dintre creatorii unui curent filosofic american – Charles Sander Peirce, William James și John Dewey, denumit pragmatism. Noutatea pe care o aduce conceptul EBO constă în flexibilizarea și dinamizarea reflecției strategice, în capacitatea teoreticianului militar, dar și a comandantului, statului major și comandamentului de a înțelege lanțul de efecte și, pe această bază, diferența dintre certitudine și îndoială, dintre ceea ce poate fi previzibil și posibilitatea imprevizibilului în acțiunea militară.

3. Operațiile Bazate pe Efecte sunt specifice conflictualității din epoca de trecere de la o societate relativ închisă în state aflate în raporturi de suspiciune și chiar conflict la o epocă deschisă, flexibilă și complexă, afectând confuz (dar complex) dinamic și aleatoriu atât statele, cât și civilizația postindustrială, cu predilecție, cunoașterii, în ansamblul ei.

4. Abordarea pe baza efectelor a operației (EBAO) aduce mutații radicale în mecanismele deciziei politice și militare, în planificarea strategică, în configurarea strategică și operațională a forțelor, mijloacelor, resurselor și acțiunilor, a teatrelor de operații și a zonelor exterioare ale acestor teatre, în sensul cunoașterii, evaluării și zonelor dinamice de confluență și de rupere, pe baza unei viziuni realiste asupra întregului sistem și a întregului proces.

5. Operația Bazată pe Efect sau pe Efecte adâncește și accelerează rolul informației, al cunoașterii, tehnologiei de vârf și tehnologiei informației în procesul acțiunii militare și civil-militare, luând în considerare incertitudinea și imprevizibilitatea desfășurărilor și finalităților.

6. EBO nu schimbă nici esența războiului, nici pe cea a acțiunii militare, ci doar aduce în prim-plan realismul pragmatic al conflictualității militare extinse din epoca de început a globalizării, impunând o abordare realistă, complexă a conflictualității cu implicații militare, inclusiv în dimensiunile sale flexibile, nesigure, schimbătoare și imprevizibile a fenomenului militar și civil-militar contemporan.

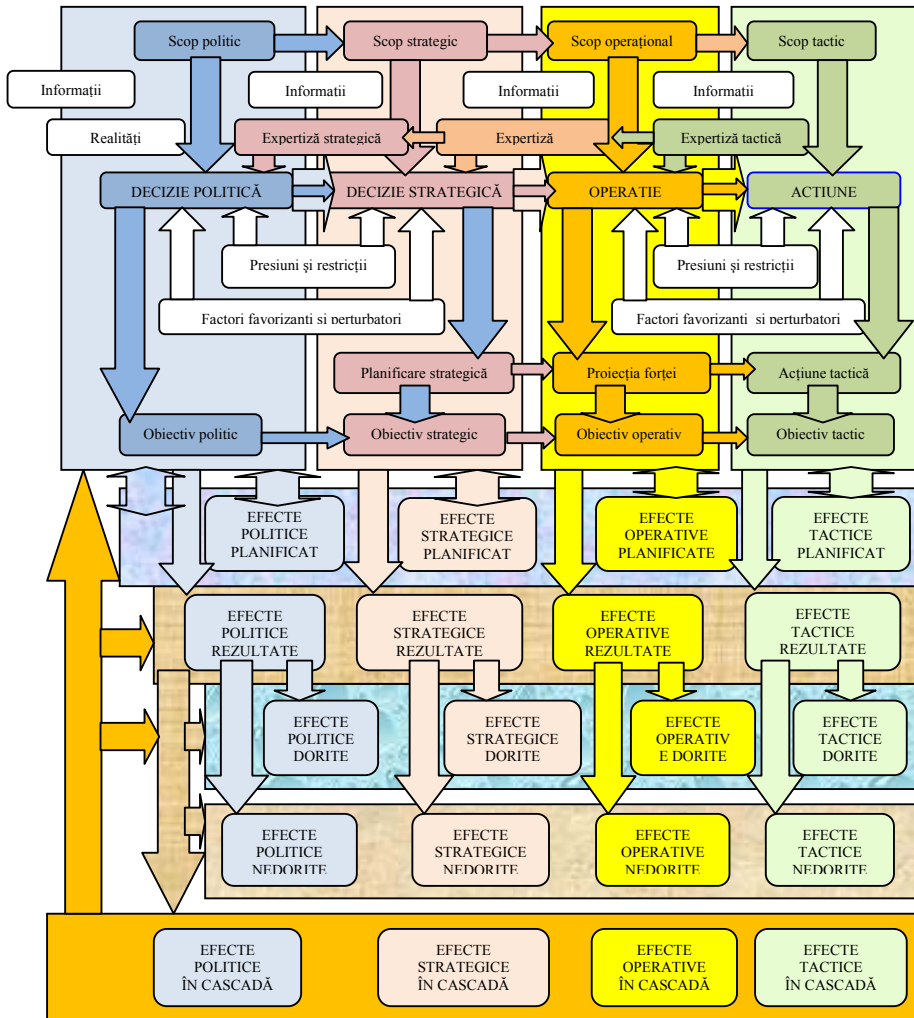
7. Conceptul EBO, departe de a fi doar un simplu artificiu de planificare strategică, adică un nou tip de planificare a operației (*oplan*), reprezintă cel mai direct mod de a conștientiza evoluția imprevizibilă și de a încerca configurarea unui sistem de control al operației, acțiunii militare, conflictului și războiului, prin constituirea unor pivoți sau unor factori de eficientizare a acțiunii.

8. Deși pare un concept simplu și accesibil, un fel de „ou al lui Columb” în analiza și planificarea strategică, EBO reprezintă un domeniu de noutate, o materializare, în plan politic, strategic, operativ și chiar tactic, a Revoluției în Domeniul Militar și, de aceea, necesită noi valențe și noi deschideri în cultura militară strategică și îndeosebi în spațiul reflecției strategice.

9. Noua reflecție strategică cerută de EBO ar trebui să aducă în gândirea strategică îndeosebi, dar și în cea tactică, elemente cu totul noi, care țin de teoria complexității și de modelarea spațiului incert, a spațiului fluid. De aceea, considerăm că este necesar ca EBAO să vizeze și aspectele filosofice, logice și matematice ale domeniului.

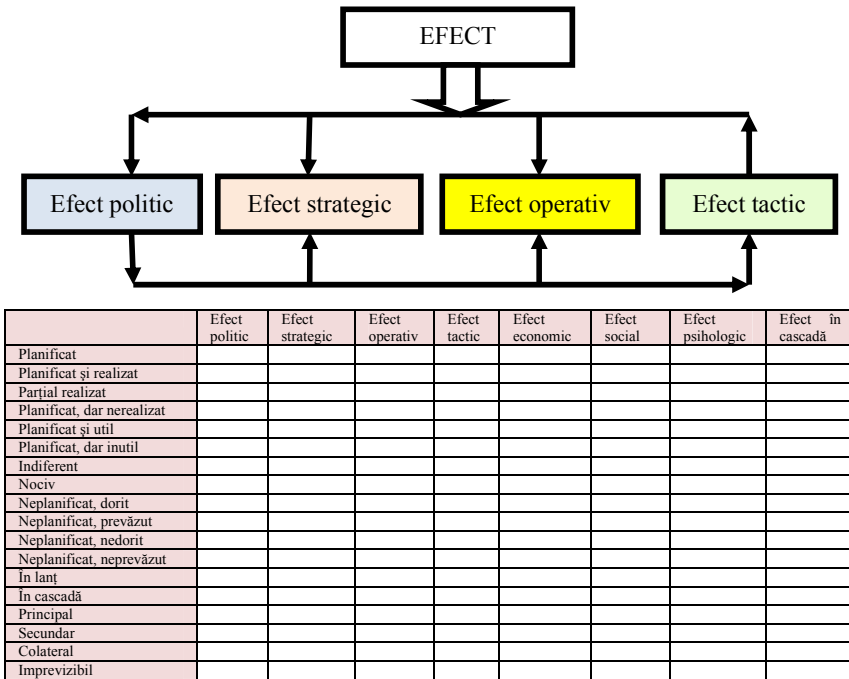
ANEXE

Anexa nr. 1
Fizionomia Operației Bazată pe Efect

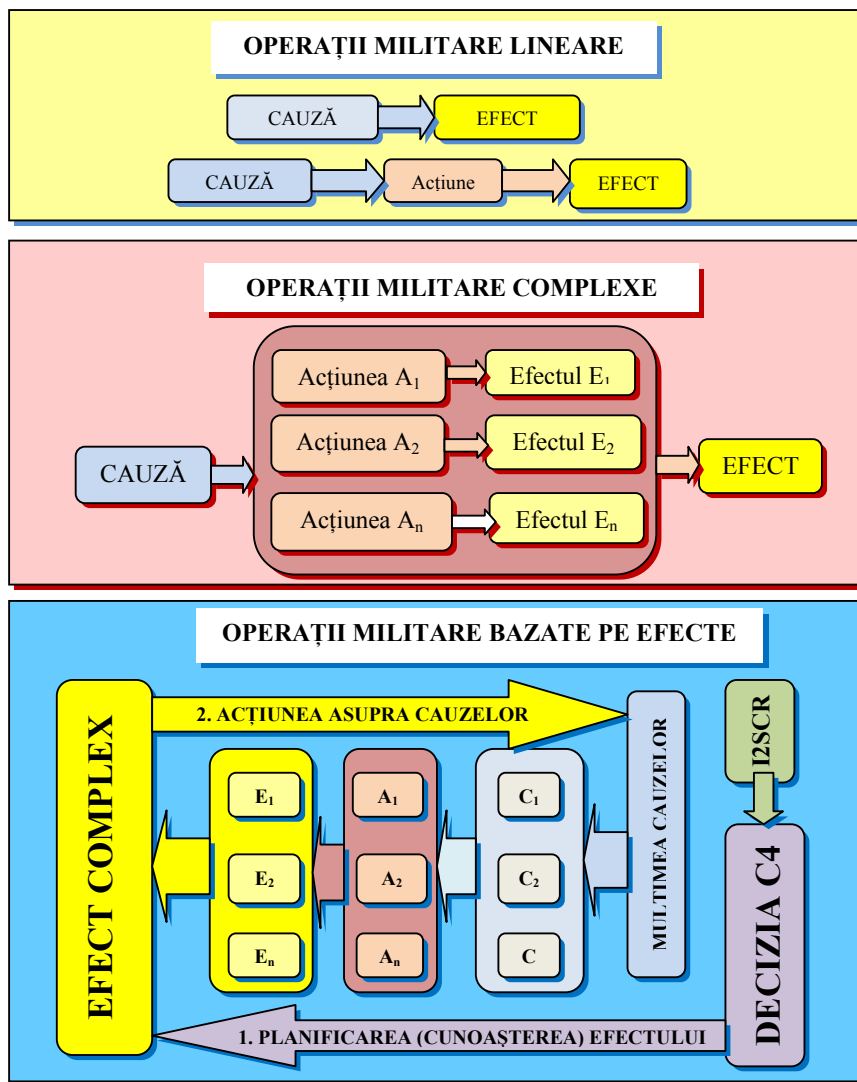

Anexa nr. 2
Fizionomia militară a efectului

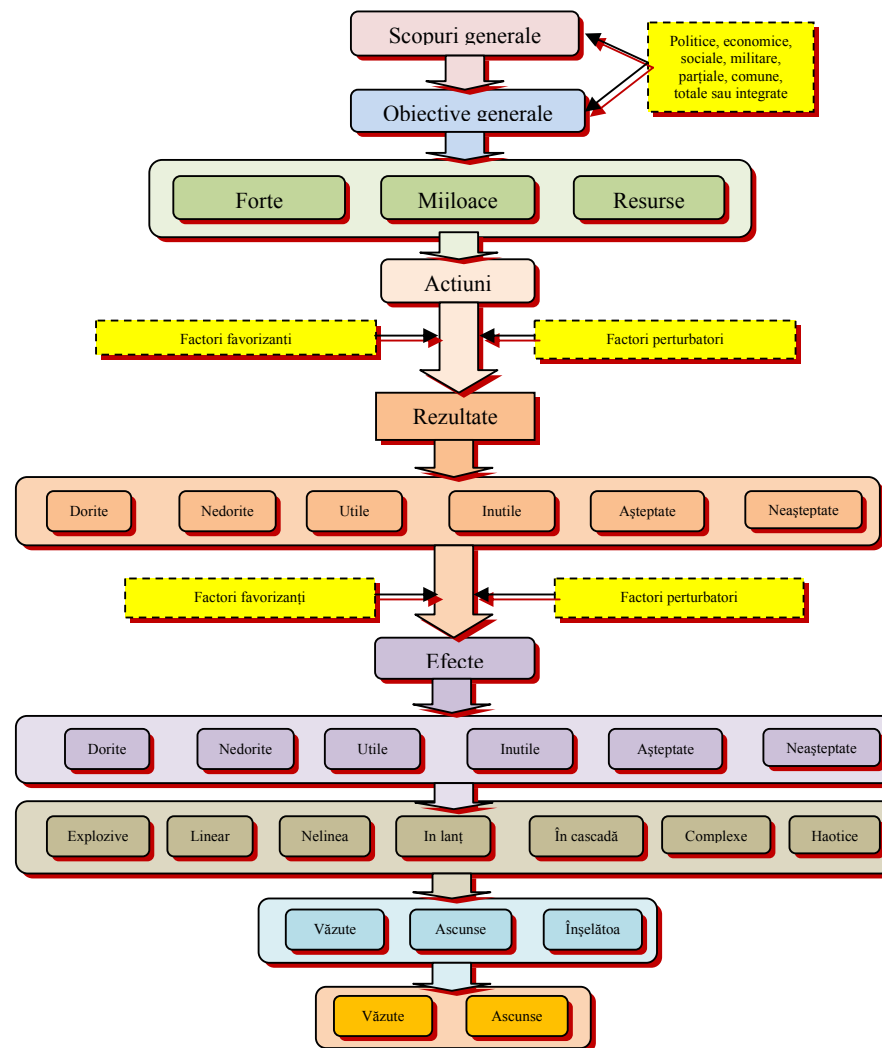
(Posibil model)

Anexa nr. 3
Efectul militar complex al EBO

Anexa nr. 4
Fizionomia dinamică a unui oplan EBO

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Marioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 17.12.2008

Hârtie: A3
Coli de tipar: 5,625

Format: A5
Coli editură: 2,8125

Lucrarea conține 90 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE
Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

100/1590/2008

C224/2008